SPISY ADOLFA HEYDUKA

II.

PTAČÍ MOTIVY

PG
5038
H48
1900
SV. 2

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

II.

PTAČÍ MOTIVY

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

ADOLF HEYDUK:

PTAČÍ MOTIVY.

CYKLUS I. A II.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA
V PRAZE

PG
5038
H48
1900
Sv.2

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO
1126683

JULIU ZEYEROVI.

Drahý příteli!

Kniha *Ptačích motivů*, kterou jsem Ti připsal, ztratila se mi, jak víš, tajemně cestou k Tobě. Není po ní stopy. Zachytil jsem, co v duši mi utkvělo, a podávám Ti to po pěti letech v jiné období znova, ač mnohá krůpěj rosy s prostých těch květů spadla. Je to ovšem nepatrný dík za Tvůj Příchod Čechů, jímž jsi literatuře vůbec a mně zvlášť tak drahý učinil dar, ale je upřímný.

A. H.

PROSLOV.

Když kraji zalichotil jih
a v sadě zkvetla hruše,
zpěv ptáků v zlatých krůpějích
pad' v kalich moji duše.

A jako v hroznu slunce jas
u vína skvost se mění,
tak zpěvem jejich v píseň zas
mé uzrávalo snění.

Nuž letmo s ptáky o závod,
přes času temnou chmuru,
na svaté krásy zvučný hod,
v kraj ideálů, vzhůru!

I.

I.

Lekce.

Vzduch byl pln lahody a zvuku;
já širák vzal, hůl pevně v ruku
a pospíchal jsem ven;
Bůh sám ví, co se přes noc dělo;
zdroj šuměl, ptactvo mile pělo,
luh smál se, voněl rmen,
vše jako sen!

Pod pažděm novou knihu nesa
šel do vrchu jsem v úkryt lesa,
kde pod buk jsem si leh',
a v mechu uhostiv se hezky
té knihy otevřel jsem desky,
bych četl na listech,
leč co jsem slech'!

Dřív nežli započal jsem čísti,
již z buku zeleného listí
kýs ptačí volal tvor:
„Aj, pohleďte! I mezi ptáky
své potištěné kliky háky
nosí ten professor,
náš známý z hor.

Co probůh chce s tou svojí knihou,
když štěp se pyšní květu tíhou
a štěstím voní luh?
ač není-li to ptáčník jaký,
jenž touže vyučovat ptáky
v náš zpěvný přišel kruh?
To chraň nás Bůh!

Co chce? Nám svoboda a krása
své nevystižné pravdy hlásá,
ne knihy planý sděl;
my máme volnost, máme křídla,
a slunnou zář a perly zřídla
a květů vonný pel,
což on by měl!

Z nás nikdo těm se neukloní,
kdo mouchy na kathedrách honí
v pochmurné síni kdes;
zde zcela jiný vítr vane;
proč nosíte sem, vzácný pane,
těch liter pustou směs?
To lekcí dnes."

I styděl jsem se z duše, věru,
že knihu na procházku beru,
an vůkol mládne svět,
když lidské srdce volněj' bije,
strom tyčí se, pták hnízdo vije
a vůní něžných vět
se modlí květ.

Hned odložil jsem lejstra tedy
a do lesa šel na výzvědy,
bych zhlíd', co v taji tkal;
zjev vůkol sledoval jsem všaký,
až mezi veselé ty ptáky
sám jsem se zatoulal
a v zpěv se dal.

Co zde — až na verš mého kroje —
vše od nich tajně chyceno je
a památkou zde stůj;
těch pěvců nejmenší moh' skorem
být ředitelům professorem,
což mně, Ty Bože můj! . .
A přec jsem svůj!

Hnízdo.

Hle, malé hnízdo ptačí,
že sotva dvěma stačí,
jen prostý stébel vínek,
a co tu upomínek!

Viz, ukryto je v keři,
v něm žíně jen a peří
a travin drobné klásky,
a co tu něžné lásky!

Je z mechu jen a vlny,
a přec jsou oči plny,
jež s citem na ně hledí,
když ptáčata v něm sedí.

Je z líčí jen a čmýří,
a přec to v hlavě víří,
když staří k němu sletí,
by sytili své děti. —

Je prázdno; kdo as poví,
proč bez ruchu spí v křoví,
zda had je vybral lstivý,
či ťuhýk loupeživý?

Zda jarní sen dvou ptáku
zde znikl za lijáku,
když rozestřeli křídla,
by mládí jim neustydla?

Kde jsou, již rodným vénem
je přizdobili rmenem
a rvali ňader peří,
by vystlali je v keři?

Zda v skrytu ratolestí
své vyzpívali štěstí,
či luňák na ně vrazil
a zhubil je a zkazil?

Či jinam v dálku letli,
by se sluncem se střetli?
vždyť když se stáří plouží,
vše v jaro mládí touží.

Byl sladký klam to asi,
jenž, svět když hodokvasí,
do omlazených strání
je svábil k přelétání?

To. nechať věkem setlí.
z nás nikdo nevysvětlí,
ať člověk je, ať ptáče,
pták zpívá — člověk pláče.

Tak vždy je v čase jara —
jeť pohádka to stará,
z hvězd oči, ze rtů vůně,
a srdce při tom stůně.

Tak vždycky v době lásky:
bez hostí sedmihlásky,
a lidská ňadra — touhy,
a všecko sen je pouhý!...

Hle, malé hnízdo ptačí,
že sotva dvěma stačí,
jen prostý stébel vínek —
a co tu upomínek!

Vlaštovka.

Zelené když z mrtvých vstání tuší
pod příkrovem sněhu spicí svět,
vždy na tebe čekám pohnut v duši,
vlaštovko, a na fialčin květ;
vždyť se tebou v poli horských lilu
vrací ruch a květ v mých ňader luh,
modře okřídlená střelo jihu;
vítej, vzkaze Vesny, pozdrav Bůh!

Toužil po tobě jsem, družko čilá,
úzkostně jsem tvého hnízda dbal,
jež jsi čile nad mým oknem vila,
když květ žití náhle opadal,
an mi klenot dětí křídlem bílým
anděl smrti odnes' na věčnost,
kam již také přímou cestou pílím,
jako v domov ty, náš jarní host.

Vítám tě a všechen sbor tvůj milý
pod útulných domů tichý krov;
kéž, kam touha perutě vám schýlí,
vše je šťastno zvukem vašich slov;

kéž to prostomilé švitoření
zní jak zlaté struny snivých lyr,
kéž zaplaší z duší hněvné vření
a vykouzlí blaho v nich a mír!

Vítám vás, jež k paláci i chatě
snášíte se všemu pro radost,
hruď zdobíce slunnou smavé hatě,
jako temně safírový skvost;
vítám vás, vy pěvci jihu svižní,
žehnán buď váš rozjařený hvizd;
moje duše také jara žízní,
s jarem vítám do starých vás hnízd!

Vítám vás, jež věrnosti jste vzorem,
v jejichž srdcích jeden plane ruch,
když vám hnízdo střechy za otvorem
uloupit chce vrabčí dobrodruh;
vítám vás, jež k ochraně svých stanu
v hrdinný vždy pouštíte se boj,
přesile až zpupné na pohanu
v divém křiku prchá škudcu roj.

Vítám vás, vždyť znám tu touhu vaši,
mou je též, ba pln jí dálný svět;
či v dům otecký nás neunáší
orlím křídlem v zašlá jara zpět?
Či v snu krásné bludiště a hrady
přes oceán žití zas a zas,
přes propasti nevděku i zrady
nikdo vroucně nezatoužil z nás?

Nevábí nás sladké srdce žaly,
říčky zpěv a buků šumný stesk,
tam, kde jsme kdys první verše psali,
když sen lásky v duši se nám lesk'?
nevábí nás jas vyhaslých zraků,
jenž nás oděl v nejskvostnější šat,
nechť svět vůkol tměl se v záští mraků?
nebyl's nikdo v pažích matky jat?

Vítám vás; vždyť láska zpět vás nesla
v krásu temných hvozdů, niv a vod,
kde jste ondy na perutná vesla
po krůpějích vzaly pro svůj rod,
by jak vy se v kvetoucích snů chvíli
rozpomenul milý na domov,
než by mu ho vrazi proměnili
v měkkých srdcí zkrvácený rov.

Vítám vás z těch nedohledných luhů,
kde tak mnohý bratr útrap prost,
ne-li zlata, pokladů a sluhů,
volnosti přec drahý našel skvost;
vímť, že někdy na svá duše křídla —
návratný až též ho svábí spěch —
vezme perly ze svobody zřídla
v moře slz a nářku, rodných Čech.

Drozd.

Dne příchodu noc vyčkávala v touze,
a když se blížil, unylá a zvadlá
mrouc, místo sebe zlatou růži pouze
na jeho srdce kladla.

Tu při nachové kráse slunných pršku
tys na stromě se zjevil tajným sletem —
či na stepilém stromu toho vršku
vzrost' zvučivým jsi květem?

Jak snivých houslí mluva dojímavá
z tvé hrudi zkropené se píseň chvěla,
a štěstím vyrůstala sosna tmavá,
že tebe hostem měla.

Zřel na tebe jsem, drozde můj, i sosnu,
bych duchem zhlíd', jak v jiskrnatých bodech
ty zvuky tvoje vnikaly jí do snů
po drobných jehlic svodech.

A viděl jsem, že mládne sosna stará,
že od kořene do hlavy až pučí,
že v nitru jejím upomínka jará
tvou ladnou písní zvučí.

Tvuj zpěv v cit divný vždy mé srdce vzruší,
jak zapadlou bych bloudil mládí nivou
a čarné housle zpívaly mi v duši
o mládí píseň tklivou.

Myšlenky steré v hlavě se mi rojí,
že sosna s tebou mře a s tebou žije
a její nitro věčnou krásou pojí
tvé zvučné melodie.

A nelze ubránit se citu tomu —
tak tajemný je myšlenek mých příval —
že housle mohou být jen z toho stromu,
na němž jsi ty dřív zpíval.

A na houslích-li v sladkých zvuku tísni
strun která pukne, v tvář mi slzy skanou;
mnímť, že jsi někde při nadšené písni
pad' zrádnou střelce ranou.

Břehulka.

Na telegrafním sedí drátě
a vypravuje drobnou zvěst;
ba uvěřil bych svatosvatě,
že k nám se navrátila z cest,
ta štíhlá pělka, v touhy chvatu,
též po tom divuplném drátu;
či unesl ji vánků vzruch?
Břehulko, pozdrav Bůh!

A jak si zpíváš! Radost říci!
V tom šveholu tvém jaký žár,
má primadono cestující,
jež zlata slunného chceš dar;

je zpěv, co ze srdce ti pučí,
či perel bystřina, jež zvučí
skrz kvítím smějící se luh...
Břehulko, pozdrav Bůh!

A jaký úbor, na mou kuši,
na dálnou pouť si hotuješ!
Ten hnědý pláštík jak ti sluší
a z kmentu náprsenka též:
jsi ve všem všudy švarná diva,
jež růže sní a vůni zpívá,
když v horské stráni hvízdá pluh
břehulko, pozdrav Bůh!

Vidí, dítě moje černooké,
že sotva lepší kde máš skrýš,
než břeh Vltavy bystrotoké?
Ty mlčíš? Mluv přec, o čem sníš,
že toužně hledíš v jihu stranu?
Zda on též přijde ze Sudanu,
tvůj divoch rozmilý, tvůj druh?
Břehulko, pozdrav Bůh!

To víš, že neopustí tebe,
své duše poklad, na vzdor všem,
vždyť dražší jsi mu nežli nebe
s hvězd tisícerým klenotem,
on přes bouřného moře ryky
zpět sprovodí tě do Afriky,
kde prozářený vane vzduch —
břehulko, pozdrav Bůh!

Leč vrátíš se, viď, dozajista,
kdes v lásce žila i tvůj rod,
na stará v Pošumaví místa,
na jasná ňadra tichých vod;
vždyť kde jsme kvetli jako děti,
tam v stáří toužně na zpět letí
pro srdce úkoj snivý duch —
břehulko, pozdrav Bůh!

Popelka.

Vždy o Popelce myslím na pohádku,
když v trnitém tě slyším křoví pět,
jež v mladých buku ochraně a chládku
hvězd sněhobílých rozvinuje květ;
i myslím si, jak ondy v dětském snění,
že královské tě čeká nastolení
a že tě brzy nějaký princ ptačí
zde vyhledati ráčí.

A zase zbožnou mniškou zdáš se býti,
jež s povznesenou hlavou k nebi výš
své chóry líbezné, když den se nítí,
vstříc zoři roztouženě šveholíš,
a píseň tvá tak srdce moje zvedá,
že klidu samoty jak ty si hledá
a po mladosti uplynulých letech
smír v líbezných snů květech.

Jak žalmy znějí výrony tvých citu.
já při nich zabírám se v žití sen.
až rosou kalich květu na pažitu
i kalich duše mé je naplněn;
všech léků mocnější je ona vláha,
vždyť dává za úkoj mi perly blaha
a míru skvost, jenž z písně tvojí ladné
vždy do srdce mi padne.

Dík, něžná družko, za klenot tvých písní,
za ruženec tvých zvučných modliteb;
kéž každému jsou lékem v ducha tísni
a schýlenou mu pozvedají leb;
kéž rány žhavých šípů z žití luku
zdroj vyhojí mu balzámný tvých zvuku,
když při zelené tvojí kapli stane
a květu dech nań vane.

Já žehnám tobě v duše sklíčenosti,
když mimo jdu, kde květný klášter máš,
v němž fialky a petrklíče rostí,
a kde se hlasnou písní modlíváš;
já žehnám ti i těm, kdo v lese maně
leb horkou v ubnětené chýlí dlaně,
i v srdce ústraní kdo rádi prodlí
a jako ty se modlí.

Zvonek.

Zlatým zvonkem hrdla zvoní
slunci jásavý svůj dík
v prostřed sadu na jabloni
Vesnin něžný kostelník.

A jak švarně druh ten ručí
v zelený se oděl šat,
jak mu z ňader krása zvučí,
že až milo poslouchat!

Šťastná země již se budí,
ten tam snění těžký mrak,
jarost hárá v její hrudi,
fialkou se modrá zrak.

Přeblažená pouští z klína
zpěvných miláčků svých sbor,
a zdroj jako pohár vína
šumí z ňader modrých hor.

Jako včely v zlatém roji
divy letí tam i sem;
země nevěstou se strojí,
slunce jejím ženichem!

Hle, již v snivé blaženosti
spějí oba v tvorstva chrám,
a já první ze všech hostí
vzácné od nich dary mám.

Prvosenky, petrklíče,
ó jak něžný je to květ,
v útulku jenž lesní příče
krášlí hvozd a těší svět!

Prvosenky, milé kvítí,
přizdobte mi jarou hruď;
slunně ať mi v srdce svítí
zlatoskvoucí vaše žluť.

Petrklíče něžných stonků,
vonné klíče k říši snův,
k ráji pohádek... ach zvonku,
víš-li o něm? zpívej, mluv!

Vyzvu v jeho čarné divy
všecky ty, jež v srdci mám,
a ze svojí duše nivy
parnasky jim natrhám.

Pro tebe však, věštče jitra,
zvláštní poctu připravím:
z dobrých veršů mého nitra
zvonit budeš jako rým.

Veselost se ozve všady,
jásat bude celý svět;
jestiť dražším nad poklady
zpěvem život přeletět!

Sýkora.

Dřív nežli v jasných perlách taje
pýr zimy stromu na větvích,
v hruď listnatého slétáš háje
ku vetchým hnízdům dětí svých:
a sotva sněti stromů pučí,
a sotva keře zdobí list,
již prostý popěvek tvůj zvučí,
jak suchým vřesem jihu svist!

Rci, ptáku, odkud jsi tak záhy
do snících posud přilít' niv
na staré lípy poděl dráhy
a na pučící snítky jiv?
snad zbytkem zašlého jsi léta,
jež v trhlinách si dřímlo skal,
kde skrývá se tvých druhů četa,
či ve vraním jsi hnízdě spal?

Či v srdce dumavému keři
tě vdechlo slunce v zimní den,
že na ňadrech máš zlaté peří
a na hlavě jsi popálen?
Tak mním; vždyť na peruti svěží
a na skráních a na lících
sny šedých mraků posud leží:
pyř mrazová a bílý sníh.

Hle, žlutá tvoje hruď jen svítí,
a dlouhý prsou černý pruh
zdá s hlavy příkrovem se býti
jak čárka s tečkou. Při sám Bůh
si myslím, nežli pták že spíše
jsi vykřičníkem na listech,
v nichž mladé jaro zemi píše
sny duše své a lásky vzdech.

Nuž zvěstuj, živý vykřičníku,
že jaro vrátilo se zpět,
a že i zuboženým k díku
zář slunná zlíbá všechen svět;
že vzejde z každé země drtí
květ ozdobný a plodný klas,
a z jařma tmy a z jařma smrti
duch volnosti a krásy zas!

Žluva.

Zlatý pták se vznáší na zem.
vidíte ho v lesa stínu?
jasně zvučným jara vzkazem
pustila ho Vesna z klínu.
Vítej!

Ejhle žluva všecka zlatá,
živá flétna našich lesů,
slyšíte, jak sluncem jatá
zpívá, volá: „Jaro nesu!“
Vítej!

Žluva, hvozdu klenot ryzí,
jež se živým ohněm nití
a v zelených vlasech břízy
jako zlatý topas svítí.
Vítej!

Žluva, jejíž rudé oko
jako granát v slunci hoří,
jímž vzkaz nebe přehluboko
v stromu zmladlou hruď se noří...
Vítej!

Žluva, jež své zlaté tělo
na peruti pyšně váží,
když, co steskem v mlhách tkvělo,
zora v rosné perly sráží
Vítej!

Žluva, jež jak žhounek letí
a jak žlutá růže kvete,
v rozsochu když útlých snětí
umělé si hnízdo plete.
Vítej!

Žluva, jež si budku snová
z lýčí, z vlny, v lásky vzruchu
a jak šipka Apollova
vzlétá v modré vlny vzduchu.
Vitej!

Žluva, jež se čarně spila
leskem slunečného zřídla,
nechať při tom popálila
sametové hroty křídla.
Vítej!

Žluva, posel Svantovítův,
před jehožto ořem letí,
aby v temnu lesních skrytův
zasmálo se mladé snětí.
Vítej!

Žluva, Vesny pělka snivá,
jejíž výkřik taví ledy,
jež když první píseň zpívá,
vzdechne zima naposledy.
Vítej!

Žluva, obraz slunce skvělý,
i s tajemnou ňader skvrnou,
jemuž vesmír oddán celý,
v jehož zář se světy hrnou.
Vítej!

Žluvo, ptáku tepla, jasu,
s černým křídlem tmy a chladu,
v tvého zjevu slunnou krásu
obraz všeho žití kladu.
Vítej!

S teplem zář jsou znakem žití,
tma a chlad jsou znakem hrobu,
a já toužím jasno míti,
a já slunnou chci mít dobu.
Vítej!

A já rád mám, jas když smavý
do lidských se hader vnoří,
rád mám vukol jasné hlavy,
jasné tváře, jasné oči.
Vítej!

Zima s tmou vzlet žití ruší,
běda, kde to dvé se střetlo! —
a já rád mám teplo v duši,
a já v hlavě rád mám světlo.
Vítej!

Zima s tmou jsou družky klidu,
v tmě a chladu není vnady,
a já rád mám teplo v lidu,
světlo, zář a volnost všady.
Vítej!

Vítej, vítej, posle jara,
duším všem, jež země hostí,
ať jim slunné štěstí hárá
od věčnosti do věčnosti.
Vítej!

Zvonohlík.

Větévka lípy pod oknem
níž ohnula se dolu.
dvé ptáčat sedlo v listů houšť
a hovořilo spolu.

Dvé ptáčat žlutě zelených,
dva palečkové ptačí,
druh prohlíží si listů skrýš
a družce zpívat ráčí:

„Má zlatá, ký to pěkný stan!
už zjasni černá očka,
sem neodváží se ti, věř,
ni nejlstivější kočka.

Toť besídka je nad paláce,
tak líbezná a svěží,
pyl na květech, a na listech
skvost rosných perel leží.

Zde nespatří tě krahujec
a ťuhýk nevyruší;
kdož na snítkách tak útloučkých
hned ptačí hnízdo tuší!

Sem nepřilétá jinovec,
ni příval dešťův v létě,
a kdyby! lupen jediný
i se mnou ukryje tě.

Zde hnízda vínek upletem' —
no, žasnout budeš, světe —
ó nezdráhej se, duše má,
můj smaragdový květe!

Já sletím do všech světa stran
a do hájů a lesů
a v lože naše svatební
pýř zlatohlávčí snesu.

Z trav vláken ti je upletu
a z kůzlat jemné srsti,
a teplo, milo bude v něm
jak v dítka něžné hrsti.

Až blažena v ně usedneš,
své zapěju ti díky,
a seménky tě zasypu
i malé zvonohlíky.

A povedu je v širý kraj
i přes poušť vody svodnou,
a milovat je naučím
svou vlast i lípu rodnou.

A v hudbě si je vycvičím,
již vlastní srdce hude,
až růže jim rtem nachovým
dík vonný dýchat bude.

A své jim mládí vyzpívám
a žití drobné zvěsti,
a lásky snivou pohádku
a zlatou báseň štěstí.

O nezdráhej se, neváhej,
už vejdi v skrýš tu ladnou,
hleď, útlé snítky, květ i list
jak srdce přes noc vadnou.

Než zvadnou, k hnízdu si je vol,
je ticho zde a milo . . .“
A na větévce k hrudi hruď
dvé ptáčat přitulilo.

Už ženichově milosti
druž neodpírá snivá,
a čechrá křídla... lípy list
kles' níž a vše mi skrývá.

A zas větévka pod oknem
se chví a dolů tlačí,
a já svou duši ponořil
v zář idylky té ptačí.

Skřivánek.

Chvěl východ se jak básníkovo nitro,
když zlatoskvoucí rodí se v něm zpěv:
zář šlehla z červánku a mladé jitro,
kol hlavy rudé růže jako krev,
na snící kolem usmálo se horstva,
a ty, jenž v touze světla čekal's již,
pěl's v ústret slunci: „Vítej, kníže tvorstva,
v pozemskou naši říš!“

Stál na hroudě jsi, vzpínal něžnou hlavu
a s hnědých křídel střásal rosy chlad,
ač oko sotva že tě v prostém hávu
od půdy orné mohlo rozeznat,
leč náhle perutí jsi zatřepetal
a povznesenou hlavu níže shýb'
a s hlasnou písní do oblak jsi vzlétal
jak Apollinův šíp.

Vyš orácovi spěl jsi pro potěchu,
by věděl snad, kam oči obrátit,
ty rodné země okřídlený vzdechu:
tam v nebes jasnou báň, v ten lepší svět:
i já jsem pohnut za tebou se díval,
a soucitnou tě duší sledoval;
chtěl vystihnout jsem, co jsi snil a zpíval,
zda jásot as či žal.

To písně byly jenom z málo zvuků,
leč luzná vroucnost tkvěla v každé z nich,
že bezvolně jsem k srdci tisknul ruku,
a zanícenou duší k tobě tíh';
tak ovil jsi mě sítí svého pění,
že zlatým v ráz byl mého žití mrak,
děsť byl to perlového šveholení,
jímž náhle zvlh' mi zrak.

Svou hlavu stále ukláněje k zemi,
jak živý zvonek v blankytu jsi tkvěl:
mně zdálo se, že v touze perutěmi
tu drahou půdu obejmout jsi spěl,
kde's zrodil se, a kam, až přijde chvíle,
zas vrátíš se, bys přešel v její prach,
jejž jarních vánků laškující píle
roznese po nivách.

Zřel za tebou jsem v azurové světy,
až náhlý připomněl mi srdce zvuch,
že jsme se ondy před tisíci lety
již někde potkávali s druhem druh;

že k slunci létali jsme skrze mraky,
že stejný byl náš jásot i náš kvil,
že z rodné země brázd jsem vzletl taky,
že skřivánkem jsem byl.

Že, když v ty brázdy otců krev se lila,
i já se s tebou v žalném stesku vznes',
bych na tu láj, jež vlast nám porobila,
šel s pláčem žalovat až do nebes;
a po snu vlnách, upomínek mořem
vždy za tebou muj smutně kráčí duch
a přeje si, by křik náš sytý hořem
již věčný slyšel Bůh.

A přeje si, by jako žití tvoje
mé bylo též, i nežádám si víc,
než abych nadšen vzletl z útrap roje
výš, v klidný blankyt, slunci, světlu vstříc;
jak ty vlast drahou toužím obejmouti
svých písní perutí, jak ty k ní lnout
a v její brázdy po skončené pouti
usmířen zapadnout.

Pěnkavka.

Pohoda chodí po lese.
líbezná panenka, hezká,
studánky povrch leskne se
zrovna jak stříbrná deska.

Sluněčko těká po mechu,
včely hloub květů cos kutí;
k blažené chvíli oddechu
pod sosnu uléhám s chutí.

Slyš! Tvé-li zvučí zpěvánky,
jarní sne bučího mlází,
či na tu desku studánky
někdo mi dukáty hází?

Podivná kouzla! Květ i chvůj
chvěje se štěstím a voní,
jakmile s výše výkřik tvůj
sestupně v půltónech zvoní.

V košilce podál kmentové
do dlaní bystřina tleská:
„Jaro nám nese hotové
pěnkavčí toulalka veská!

Veselo v záři pohody —"
a zase tleská si v dlaně —
„šumím jak víno. Na hody!
pít pojďte, ptáci i laně!

Pít pojďte, kdo jen uslyší,
z volnosti zdroje a světla!..."
Dumám, a v ňader zátiší
zpěvná mi útěcha zkvetla:

V žalu, co v duši zůstává,
v rubíny písně se hlatí,
srdce-li křídla krvavá
jaro nám úsměvem zlatí!

Modráček.

Než vlna trysknc na východu žhavá,
z tmy náručí než vybaví se svět,
již píseň tvá se v ladný švehol dává,
a padá v stromů list i vřesu květ;
tu východ krví zbarvený se chvěje
jak raněný, když prociťuje z mdlob;
roj hvězd v oul nebes modrý skrýt se spěje —
buh světla opouští svuj časný hrob.

Leč ne, to není hrob, to z rajských ruží
a z nebes úsměvů jest lože klín,
v němž slunci krása velebná se druží,
a nad nímž blankytový baldachýn
stran do všech s hvězdnou nádherou se šíří,
při bledším vrchu skvostem luny spjat;
v tom loži z křídel cherubínův pýří
bůh světla velebný je krásou jat.

Jak snadno zaspal by v té loktech kněžny,
a příboj tmy by svět i nebe skryl,
tož vítej jeho buditeli něžný,
jejž světla král tak krásně přizdobil;
vždyť spat když kráčel, pamětliv jsa tebe,
vzkaz zářivý ti poslal: „V čas mě vzbuď!“ —
a s bílou hvězdou blankytný řád nebe
dal ozdobou ti na zvučící hruď.

Kéž probudíš též smavé lidstva štěstí,
jež spí a sní sen těžký drahně let,
kéž zpěv tvuj slunnou svobodu všem věstí,
byť v krve nachu měla vycházet;
kéž buditelem práva jsi a síly
a zářných myšlenek i spásy těch,
kdo z tůně hrozí běd, kdo v jarmu kvílí
a v ducha mrou i těla okovech!

Budníček.

Mluv, šedé-li to jenom peří máš
či skvostný hedváb, pěvče temnooký,
jímž po žlutou až hruď se zdobíváš,
než skládáš svoje melodické sloky?

Jak záhy z klína Vesny vzlétáš ven,
bys dříve zapěl líbezné jí kvinty,
než vysní země zelený svůj sen
a včela slíbá snivé hyacinthy;

Dřív nežli skála oděje se v mech
a fialkové luh otevře oči,
než choré třemše navrátí se dech
a lesní pramen po nivách si skočí.

Své před zorou, než jitřní zvučí zvon,
už modlitby a hymny pěješ ranné,
a toužně za tónem se vznáší tón
jak povzdech flétny za večera hrané . . .

Těch zvuků každý, sivý mistře můj,
jak rosa padá v sprahlý sad mé hrudi,
a zaslechne-li první pozdrav tvůj,
i srdce mé z dum šedavých se budí.

A divem omladá v něm dětství sen,
jež zlatým šípem vzniklo z žití kuše,
a blahem jsem i žalem opojen,
jak pil bych víno z hroznů vlastní duše.

Jím zpíjím se a nevystřízvím již
z té touhy po kráse a písni zdobě,
ač vím, že kráčejí vždy blíž a blíž,
kdo na mne kámen zvednou ještě v hrobě.

Však jednou jistě zvolá nový čas:
„To padělané šampaňské mě nudí,"
a na domácí révy hodokvas
tvým zpěvem, milý budníčku, mě zbudí.

Podkřovka.

Slyš, čí to srdce v roztoužení pělo
tak líbezně svůj jarní sen,
dřív jitřenkou než zulíbané čelo
den vznesl nachem přioděn?
jak unylé, jak vroucí je to pění!
hned mroucí ston, hned sladké švcholení,
jak z divčích ňader vytrysknout by chtělo
polibků moře lásce v plen.

Aj, toť má podkřovka je věčně čilá,
ten okřídlený Vesny vzdech,
jež záhy přede dnem si pospíšila
skrýt hnízdo v ňadra keřů těch,

v nichž vonná tomka z trav hustého davu
výš hojně zkadeřenou zvedá hlavu,
když z ulíbané sluncem rosy pila
v listnatých háje podrostech.

Jak švarná je ta pělka dovádivá,
když v bílou hruď ji líbá jih,
jak rozkošně to všecko zní, co zpívá,
ať je to stesk, ať smích!
Teď vím, že ráda vede život hravý,
že bez úzkosti po háji se baví,
když nechce lapit je snad choutka lstivá
a věznit v rukou bezcitných.

Hle, nad jiné si povykuje v mlází,
až všechen zachvívá se les,
když opály svých drobných zvuku hází
při zjevu slunce do nebes;
zda tuší as, že kouzlem svého zpěvu
též jiná srdce nutí do záchvěvu,
a že i hloh, jenž bujně květem vzchází,
blah vonných básní kytici k ní vznes'.

I já tě ctím, ty zkazko jara sivá,
a rád mám listnatou tvou skrýš,
vždyť tam, kde zlatou hlavou bříza kývá,
vždy za tebou jdu, aniž víš,
kdy šedé vrchů zelená se témě
a fialkami hruď si zdobí země
a bystřina, skal dítě, šumně zpívá,
že vesna vrátila se již.

Ba rád tě mám, a když ti srdcem tklivě
uhoštěn v mechu naslouchám,
tu zdá se mi, že v duše květné nivě
též plné hnízdo ptáků mám,
že vše, čím různá zanesla mě léta,
jak píseň z tuně myšlenek mých vzlétá,
a nade mnou se v nebe zvedá snivě
a šumí dumných jedlí chrám.

Babka.

Má ptačí babka — co as hledá?
na malinový sedla prut,
skráň černá je, hruď sivohnědá,
a pápěř boků jemně rud. —
„Pst, pst!“

Co to? Druh družku volá s jedle!
„Spěš, chvěji se jak zvadlý list,
kde touláš se, co kutíš medle?
když hnízdo spravuji, chci jíst!

Kde drobný hmyz a mák a zrní,
kde sladké símě šešulic?
mě z námahy již křídla brní,
a ty, má zlatá, nic a nic!

I skočil na temeno keři
a stýskal si — co zvuk, to stón —
leč babka třibila si peří,
a odvětila na pokon:

„Již ustaň, nehněvej se, drahý,
vždyť víc než ty snad práce dbám;
tam vylítla jsem na skal prahy,
zda vloček vlny uhlídám.

Jím lože vystlati jsem chtěla,
pro novou četu sýkořic;
já péči o tvůj rod jsem měla,
a ty mi takto spěcháš vstříc?

Slyš, místo modravého máku
dám kytku polibků ti dnes,
pojď, klenote můj, skvoste ptáku,
a k vůli dětem něco snes!“

A celuje ho v listí chladu
a šepce: „Blaze budem žít!“
„Ach,“ zase on, „to za náhradu?
dřív lačněl jsem a teď jsem spit,

Spit krásou očí tvých i peří,
jímž přizdobil tě slunný jas —
ó lásko v malinovém keři,
jak štědrý je tvůj hodokvas!

Však hle, ó běda! Tamo k jedli
druh slétl zlý jak blesku svit;
viz, luňák! Probůh, drahá, nedli,
toť loupežník, jenž krví spit!“

A jako sen zjev ptáčat milý
před zdiveným mi okem zník',
leč vím, že za krátkou zas chvíli
je sladký spojí okamžik.

Nechť rozlítli se družka s druhem,
jich láska jediný má chvat,
až slunce rozloučí se s luhem,
v duť vrby půjdou družně spat.
Pst — pst!

Lučníček.

Muj hnědý snílku s načernalou tváří
a rzivě proužkovaným temenem,
rci, nejsi poslán slunce jarní září,
jež vzbudit spěchá dřímající zem?
Vždyť hruď tvá jako červánek se nítí,
a nad očima posud měsíc svítí
vybledlým obloučkem.

Nuž vítán buď, muj pěvče zadumaný!
Však čekal jsem, kdy navrátíš se k nám,
v luk ňadra omládlá a v rovin stany,
k svým družkám, temnovlasým olšinám,
v nichž ukryt zdobou žlutavého listí
blah hlavou kýváš, touže po kořisti,
až kořistí jsi sám.

Tich ve dne jsi, leč tajnou puzen mocí
rád luně zpíváš slavičí svůj sen,
muj sladký vzdechu úplňkových nocí.
jichž krásou nadšen jsi a opojen
a hlásáš ji, až v nebe záři šeré
buh světla uzdu zlatých ořu bere.
by spící vzbudil den.

Jsi pěvcem nebe nočního, hvězd druhem.
jež zvukem jasným voláš v zářný slet.
a je-li blankyt oživeným luhem,
ty's toho luhu mile zvučný květ
neb spadlá hvězda toužně zpívající,
jež volá k nebi, s tajnou slzou v líci:
„Chci, družky, k vám, chci zpět!“

Noc slyší tě a bílým srdcem zkvétá
a diamanty hvězd hruď zdobí v spěch.
jen pozdrav její žhounkem k tobě slétá;
pak zase poslouchá a tají dech,
až přeblažena čarovných slok hodem
níž k zemi klesá nad skalnatým svodem
a tone v jarních snech.

Tak zřel jsem tě a slyšel, pěvče milý.
vzruch divné touhy moje srdce jal,
a z představ šera hvězdami v tu chvíli
luh ňader mých se náhle obsypal:
má hlava zvedala se, ústa chvěla,
a duše v touze odletěti chtěla,
kde v úsměv zkvétá žal.

Jak růže dech si přála zniknout tiše
a splynout s krásou nebes modravou
a prškem luny líbati vlast s výše
a snoubiti s ní stesk i radost svou,
jak jarní mlha s temnou lesa hloubí
a s noci sněním červánek se snoubí
před světla záplavou.

Brávník.

Sklon východního nebe zlatem vzplál
jak hodu síň, v niž pyšný vchází král,
kraj sivých oblak zrudnul do purpuru,
a z něho šlehla dolu zář i vzhůru.

A z rostoucí vždy záře plamen šleh',
les zachvěl se a zatajoval dech,
trav perly měnily se na rubíny,
a do skal trhlin rozprchly se stíny.

Jak zlaté moře byla mraků směs,
a ze zlatého moře výš se nes'
vrch klenotu, jenž žhavý byl a rudý,
a rost' a rost' a krásou deštil všudy.

Svět zjasnil se, jen zadumaný hvozd
noc v srdci měl, až jarem nadchlý drozd,
jenž s vršku sosny na slunce se díval,
zvěst probuzení blaženou mu zpíval.

„Již vzbuď se, temný hvozde, z černých dum,
vstaň, zaplaš mátoh nitra stinný tlum,
viz, nebe ohněm růžovým se chytá,
spěš, neotálej, vyjasni se, svítá!

Spěš, po nočním si trudu poulev,
či nevábí tě velebnosti zjev,
ten zlatý příboj života a světla?
Proč ňadra tvá by krásou nerozkvetla?

Proč temné dumy žele dále tkáš,
proč zvučné perly zpěvu nesbíráš
a perly sladké vůně doušky svěží
a perly zdroje, z ňader skal jenž běží?"

I zachvěl hvozd se v nitra hlubinách
a chvojné ruce k těšiteli vztáh'
a z hloubi vzdech': „Kéž píseň tvá je zjevna
všem na světě, ty moje duše zpěvná!

Kéž ti, jež nocí bezsenných zžeh' mráz,
tvým jarním nadšením zas kvetou v ráz,
a tonoucí v dům propasti a žele
v tvém zvučném srdci mají spasitele!

Ó prozpěvuj všem sdílnou na pomoc,
kdo z temna žití touží v hrobu noc,
ať každému den útěchy se vznítí,
kdo s nocí v myšlenkách jdou lesem žití. -

Konopka.

Aj, ptáčku s hrudí skropenou jak krví
a s hlavy temenem jak žhavý nach,
jenž slétáš k nám, když jara úsměv prvý
květ petrklíčů budí na nivách;
jež pokraj luk a lesu sídlo volíš,
kde v srdci keřů rád si zašveholíš,
než zlatou čelenkou se zdobí den;
hleď, zpěvem tobě ven a ven
jsem podoben!

Rci, granátu-li ozdoba to není
tvých na ňadrech, muj pěvče, či snad krev,
jež vytryskla ti v duše rozechvění,
když žal tvuj křišťaloval v dumný zpěv
a v dálku mlhavou tě žití hnalo?
co dělo se, můj druhu, co se stalo?
chtěl divý ostříž za drahý tě plen?
Viz, ňadry tobě ven a ven
jsem podoben!

Či útlé děti vzal ti luňák dravý
a rodné hnízdo porval bouře kel,
až výkřik bolesti tvé usedavý
z ran srdce nachem písní krvácel
a pokropil hruď třesoucí se v bolu?
ó kterak žití sdružilo nás spolu
a v stejné srdce stejný vdechlo sen —
ach, žalem tobě ven a ven
jsem podoben!

Či tuhýci tě na krev zbili krutí,
že jiný nežli jejich byl tvůj zvuk?
co's nevěděl, že v novém chvíle hnutí
má jinou krásu děd i syn i vnuk,
jenž, co jsi zpíval duše vroucím žárem,
škol dětských odměřuje lineárem,
ne duchem jich, jen slovy odkojen?
Ba, steskem tobě ven a ven
jsem podoben!

Leč co nám v prsou roste písní květem,
to věrně pějme v poslední až vzdech
a vlastním tonem svým; či celým světem
má zníti stejná píseň z duší všech?
nechť z tajných ran krev znova tryskne mani,
jak pěli jsme, pět budem do skonání,
svých dbalí duše strun a matek věn;
vším tobě, pěvče, ven a ven
jsem podoben!

Linduška.

Jdu lesem, smutno je mé duši,
zas žhavý rozkvétá v ní sen,
hruď chvěje se mi, srdce buší,
a klesám v mech jak opojen;
roj myšlenek mi víří v hlavě,
a starost kývá ze všech cest —
tu s vršku jedle ostýchavě
ty šveholíš svou jarní zvěst,
má linduško!

Jak rád v tom útulku tvém sedím
a slýchám zpěv tvůj, něžný tak,
ač pokaždé, když na tě hledím,
duch zateskní a zvlhne zrak;

vzdech ku vzdechu se těsně druží,
a v ňadrech bují divný cit,
jenž kytku z dávno zvadlých růží
jak dřív chce k srdci přitlačit,
má linduško!

Jak rád mám tvoje šveholení,
ten líbezný tvých ňader pel,
jenž při červánků růžném tlení
v háj s křídel vesny zaletěl;
toť slunné krásy zkazka tklivá,
toť zvučné rosy zlatý práh,
a srdci mému rázem bývá,
jak z jara jívě na horách,
má linduško!

V zpěv tony tkáš jak dítě žvavé,
když poupě rtů mu puká v květ,
a perly citu vrháš pravé
v mých ňader dřímající svět;
jas útěchy mi slétá k hlavě,
když ty mě k poslechnutí zveš
a mile, půvabně a hravě
skvost písní svých mně zjevuješ,
má linduško!

Ba mním, že v záři tvého pění
má mysl jaře zkvétá zas,
duch bloudí dálným hvozdem sněním,
až neví, co je žal a čas:

i kráčím dále k lesa kraji,
kde k nivě přitulil se luh
a děti laškují a hrají,
k nimž já se družím, starý druh,
má linduško!

Ó pěj, ó pěj, má kouzelnice
a těšitelko v mračných dnech,
nechť písní tvou mi vlhne líce
a ňadra těžký mučí vzdech,
vždyť v ráj se vracím při tvém zpěvu
zkad vyhnán drahný bloudím čas,
snad vstříc mi z něho pro úlevu
tvou písní někdo vyjde zas,
má linduško!

Ó pěj, ó pěj, má pělko milá,
pěj vše, co v útlém srdci máš,
nechť dávných ran, z nichž krev se lila,
zas v prsou mých se dotýkáš;
nechť z paprsků tvé zvučné duše
se každý v žhavý mění meč
a v hruď mi vniká, život ruše —
přec nedbám, jen mi písní vděč,
má linduško!

Ó pěj, ty vroucí lesa vzdechu
a hovorem mi duši těš,
v sen věčný uspi mě v tom mechu
kras perlami, jež notuješ;

pak k nebi duch se vznese výše.
a s nebe sletí na ústret
mně smavý anděl hvězdné říše —
ty, po níž touží duch i ret,
má Liduško,
má Liduško,
má drahá Liduško! —

———

Kos.

Den umírá a nebe slzy roní,
víť, že se mrtvý nevrací,
a slunce jako básník hlavu kloní,
snů růžemi když krvácí.

Stesk večerní spí v chrámě starých buků,
v němž hvězdy zář a červánek se snoubí
při kyprých snětí ševelivém zvuku
a pláči hravé říčky v lesa hloubi,
kraj tiše v roucho nočních vnad se halí
a skalin hlavy v šedý závoj chmur;
slyš! Jaký hvizd to, jaké zpěvné žaly?
Kdo zpívá to? Kos, lesa troubadour!

Hle, v zadumané jedle temné hrudi,
jež jako hvozdu kněžka vůkol zírá,
on, samoty sen perutný, se budí
a v usedavých slokách toužně zmírá,
své upomínky lká, své duše kvítí,
ta živá flétna lesa do všech stran,
až starým kmenům, otužilým v žití,
krev topasová kane z větví ran.

Tak nepěl's, kose, v září plaché luny,
když čekal's nadšen živitele světa
a květu dech v tvých ňadrech zjásal struny;
tu jásot byla každá tvoje věta,
až příroda jak krásná spící žena,
již hlídá druhdy mračný zimy drak,
dne čarodějným proutkem probuzena
svůj udivený otevřela zrak.

Tvé ave slunci tenkrát vábněj' znělo,
a každé sosně, každému kol smrku
tvých zpěvů předivo, v němž zlato tkvělo,
vln vzdušných ručej ovíjel kol krku;
jak bílé panny v bystřině tvých zpěvu
podlešek něžná koupala se směs,
a líbezného vánku při záchvěvu
strun živých harfou březový byl les.

Dnes večer však, jak v podjesení bývá,
své končíš zpěvy už, jež teskně lkají,
až javor lípě dumně hlavou kývá
a stonky trav i květy umírají;

tvé sny jdou na pouť v jara slunné doby
jak mé, jež letí v mládí dálný sad,
až se mnou zapadnou v hrob mezi hroby
jak ty, muj pěvče, v temno houští snad.

Den umírá, a nebe slzy roní.
víť, že se mrtvý nevrací,
a slunce jako básník hlavu kloní.
snů růžemi když krvácí.

Odnesené hnízdo.

Stál u hnízda jsem líbezného rána,
jež v šípkovém se ukrývalo keři;
hle, malá miska v trojvětvici dána,
a z ní pět mláďat prořídlého peří
ven zobáčky své žluté povznášelo;
já dlaně tiskl na vrásčité čelo
a duší nazpět v život jsem se nes':
keř chvěl se, šuměl les.

Sed' podál jsem, zrak neodtrhnuv s hnízda,
a sledoval, jak přicházeli staří,
jak matka krmí mláď a otec hvízdá,
snad radostí, že holátkum se daří,

že hovoří a křídly touží vzletu
a drobná pýř, pyl žlutavého květu
než včera dvojnásob že husta dnes:
keř chvěl se, šuměl les.

V snech dál jsem šel, přál zdaru tomu rodu
leč v nebi mračné oblaky se vzduly,
hrad za hradem z nich vstával na východu
a rost' a rost' a zabral nebes půli,
a než jsem došel cestou svého cíle,
zveď s perutí se dračí v hrozné síle
nezdolně rozzuřený bouře běs:
keř chvěl se, stenal les.

Kraj zatměl se a pln byl černých stínu,
a vichor skučel směs divokých zpěvu
a k poskoku zval družku Meluzínu,
jež lkala v skalách z listosti i hněvu,
že Jih, ten jinoch s řečí mile snivou,
zhrď láskou duše její náruživou
a slunným křídlem prchal do nebes:
keř chvěl se, stenal les.

Ba divoký to tanec byl a děsný,
že stará niva zmítala se strachem;
byl výsměch rouhavý to ve tvář Vesny,
a květ i list, vše poházeno prachem,
chvěl objatých se nestvur pod nohami;
nad býku tlum huř jejich řvaly tlamy,
a kam se nesly, rostl stesk a děs:
keř chvěl se, stenal les.

Když umdlely, když divé stichly hody
a nebe obléklo se v řízu sinou,
zpět kráčel jsem. V rmut změnily se vody,
a smutek rozpjal peruť nad krajinou,
a každý keř i stonek květů každý
mřel nebo strádal z hrozné vichru vraždy,
a nad skrčeným mlýnem hučel jez:
keř chvěl se, šuměl les.

S dum plnou hlavou pospíchal jsem k místu,
kde hnízdo viděl jsem, jat v snivém duchu,
však běda! Rukou zuřivého chvistu
v dál odneseno bylo v zloby ruchu,
a písklata, jež na hnízdě se chvěla,
msta kruté bouře z keře vyházela.
„Ó matko," tesknĕ zaúpěli, „kde's?"
Keř chvěl se, stenal les.

Ach, přišla pozdě! Hrůzou seveřiku
již oči dítek skrylo bělmo smrti
keř oblétali staří v tesknĕm křiku
a hledali své hnízdo v keře drti
a probouzeli mrtvé dítky k žití —
leč slep byl zrak, tluk srdce přestal zníti,
jen z ňader rodičů zněl žalů směs.
Keř chvěl se, šuměl les.

Už marno vše; vzlét' otec na vrch sněti
a k nebes slunci zvedaje své tváře,
pěl lítostivě pro ztracené děti
a klam mu vyčítal a chabost záře

i zradu krutší všech, co kdy jí bylo,
že babsky uteklo a že se skrylo,
a slzou krvavou byl každý hles.
Keř chvěl se, šuměl les.

A pěl a lkal: „Proč v prořídlem radš sadu
neb v ověnčeném nízkým hlohem chlomku,
proč třeba v stínu víc a více v chladu,
tam při útulném myslivcově domku,
v zdar dětem kolébky jsem nebudoval?
proč k hrudi té jsem neduvěru choval,
již nadšeně mi rozvil vonný bez?“
Keř chvěl se, šuměl les.

„Zde mám-li žít a slétat na klín nivy,
kde rukou ukrutnou a hruzou hnaný
snu paláce mých strh' vichor závistivý
a skvost mých ňader rozmet' na vše strany:
mám denně zírat, jak v tom růžném klestí
mé srdce umřelo a zpěvné štěstí?
pryč, pryč!“ a v trní vzlétl na skal tes. —
Keř chvěl se, šuměl les.

Něm poslouchal jsem žal ten úpěnlivý
a dumal jsem, co písní zašlo tady,
v jichž slunné záři zkvétaly by nivy
a mladé háje zvučely i sady!
Co harmonických sedmikrás a zvonku
zde strženo je se snu zlatých stonku,
jichž hlahol město blažil by i ves!
Keř chvěl se, šuměl les.

To tam! Již z bouří proletnutých hatí
a z rozdrcených korun mrtvých stromů
ptač bouří ubitá se nevrátí.
A zarmoucený otec zhyne k tomu!
Jen z jeho srdce záchvěvu a vzdechu
druh vínek písní svije jiným v těchu,
by znali jarní jeho žal a ples.
Keř chvěl se, šuměl les. --

„Zda člověk s ptákem stejni nejsou všude?“
děl k sobě jsem, „co vysnil v dobu jasnou
vše opláče, jen chladný hrob mu zbude
a vzpomínky, jež denně více hasnou,
až znikne vše, i řídká slza žalu,
jak chudobka skal v ňadrech za úpalu
a na písečné cestě nízký vřes!“ ..
Keř chvěl se, stenal les.

Tak dumal jsem, a vůkol na vše kraje
zář červánková kladla roušku zlatou,
já cítil jsem, jak v oku žal mi taje
a vzpomínek jak číši vrchovatou
má duše rozněcená na dno prázní,
a volal jsem: „Ó žití snové srázní,
proč s výše vaší v žalů tuň jsem kles'!“
Keř chvěl se, šuměl les! —

II.

Na studiích.

Procházím lesy v letních dnech,
srdce mě k toulkám těm nutí,
po ptácích slídím na stromech,
pátrám, co v houštinách kutí;
poslouchám luzný jejich zpěv,
badám, kdo hnízdo jak staví
i co mi útěchou praví
z chvojné i listnaté skrýše.
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Poledne právě; les je něm,
panstvo si nejspíše hoví,
než počne z křoví navzájem
zvučnými hovořit slovy;
pěnkava s buku žvatlá již,
podhorka z hlohu, neslyšíš?

červenka, smrček kde nízký,
modřinka s větvice břízky,
čermáček s šípku skal výše...
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Slyš, jak to v lese ven a ven
jásá a zvučí a zvoní,
až slunce zázrak unaven
k západu smutně se kloní;
výkřiky řídnou, tichne zpěv,
nebesklon zrudnul jako krev,
hoří a plameny blčí;
jedle si vzdychla a mlčí,
smrčina z hluboka dýše...
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Teď slunci s Bohem zpívá drozd
ňader svých krůpěje vroucí,
naposled zora líbá hvozd,
skála má čelenku skvoucí;
soumrak se vkrádá do sosen,
vřes, jenž byl steskem porosen,
v démantné mění se kvítí,
tajemně západ se nítí
před nocí v královské pýše...
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Pohnut jsem v duši; citů směs
v srdci mi tajemně roste,
ach, co jsem snil a myslil dnes
při ptáků rozmluvě prosté!

Létal jsem s nimi mimoděk,
prožil jsem s nimi mládí věk,
písně své, blaho i žaly,
na dně jež duše již spaly:
pohádky zaniklé říše...
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Poslední z houští hvizd snad! Slyš!
Kos vzdechl smrčině v hrudi,
noc kráčí ke mně blíž a blíž,
v roklinách stíny se budí;
do temna hledím... Kde to jsem?
přede mnou houštin bledý lem,
ptactvo se v útulek vrací,
cesta má v temnu se ztrácí. —
Kam jdu? zkad přišel jsem spíše?
Tiše, mé srdce, buď tiše!

Líhnutí.

V kraj stichlý slunce zbytek krve roní.
stín buků mlčky stínu lip se druží.
červánek k zemi s polibkem se kloní
a skalám na skráň klade vínek ruží;
hvozd dálný oněměl, tich v strnulosti stojí
a jakby okouzlen se oddechnouti bojí.

Jih křídla přeložil a sotva dýše,
něm stojí keřů tlum i stromů pluky
i květů sbor a zelená trav říše,
a ptactva zpěv i snivé cvrčku zvuky
i listí uvadlé, jež zlekáno se chvělo
pod nohou plachých srn, vše náhle oněmělo.

Den světlý k spánku zlaté zavřel zraky,
a měsíc zamyšlen jde v zášeř lesu:
jak dumy plují nebem siné mraky,
a vlažná rosa na mechu a vřesu
od záře západu se v drobný opál níti,
a sosnám ve vlasech hvězd diamanty svíti.

Noc, míru kněžna, roušku dává nivě
a zvolna blíží se a hvězdy za ní;
jde po špičkách a ruce vznáší snivě
na buku smrk, jež hnízdo drží v dlani,
by kuna zlotřilá, jež slídí po kořisti,
nic vidět nemohla, co skryto je v tom listí.

Dech květu dumavých se vznáší vzhuru,
to země duch, an u výš k nebi vstoupá,
blah, s vonnou modlitbou, až do azuru,
v němž krása hvězdnatá svou peruť koupá.
Jíž kyprá ňadra chrání toho stromu
jak anděl svatý Kristův odkaz v dómu.

Co tajného, co divného se skrývá
v tom zátiší, jež v haluzích se klene,
že ani ístek sebou nezachvívá
na snítce nejútlejší toho kmene?
co kouzelného v noci té as hostí
strom v zeleného srdce útulnosti?

Co velikého děje se v tom buku,
ký zázrak as, že hvězdy planou zlaté,
a z nitra zní mu perly ptačích zvuku,
jak zpěvy andělův kdys v noci svaté,
v níž plný měsíc v stříbroskvoucím svitu
jak růže mystická zkvet' na blankytu?

Proč onen mír a klid se vukol hostí?
proč stich' ten drozd a v tajemném dlí snění,
proč příval světla z hvězdné vysokosti
blah snáší zemi nebes políbení?
Pták zpěvný rodí se, jenž krásu jara množí;
či k lidstva útěše kdes básník z vůle boží?

Budníček.

(Jiný motiv.)

Jsi nepatrn, že muž' tě hravě
skrýt vrby vyrostlejší list,
jak mistrně však v křovin trávě
vít hnízdo umíš si a plíst.

Jak měkce koroptvím je peřím
pro drobné děti vystýláš!
Těm pěkně se to sní, to věřím,
ty roztomilý pěvče náš!

Zda tušíš, drobte zelenavý,
jak rád mám tvoje „vít vyjít“,
jímž stromů našich snící hlavy
v květ vonný toužíš probudit.

Jak smutným na tě hledím okem,
když v dumách o návratu tkvíš
a staré vrby nad potokem
svým četným rodem obalíš.

A kterak těšívám se na tě
a družiny tvé čilý zjev,
když v jarním slunci mladnou hatě
a míza vlaží ňadra dřev!

Mou duši znáš-li rozechvěnou,
když v sad tě vlákal jara svod
a čilá bystřeň bílou pěnou
na perlový tě volá hod.

Věz, radost mám, že milostivý
dal Tvůrce tobě za úděl,
bys budil pole, háje, nivy
a k novému je žití měl.

Tím bratrem jsem ti, vzdechu Lady:
i mého zpěvu touží vzlet,
by v české duše, chyše, hrady
slét' činů jas a krásy květ.

Jsme stejní, stejné srdce máme,
a nechť pln koček náš je sad,
přec poslání své vykonáme
líp nežli mnohý orel snad.

Pěnice slavíková.

I hle, má pělka rozmilá
v hedvábu šedého peří,
jaké si hnízdo uvila
v šeříku omladlém keři!
Prostorný stánek, vetchý však
pro také pěvkyně děti;
bojím se, že ho severák
odnese z trojpruté sněti.

Škoda! Leč přes to rád ji mám;
sotva den v zoři se zrodí,
potají za ní chodívám,
jak druzí na koncert chodí;
zavírám v srdce její zpěv,
nořím se v myšlenek moři,
za perlou sbírám perly zjev,
jež v hloubce duše se tvoří.

Zpívat mi v sadě, na nivě,
krása ji ze srdce šumí,
sdílnou hrudí lidskou zvonivě
v záchvěvy přivésti umí;
div tvoří plný zvučných něh,
kamkoli sletí a pěje,
v keřů i v lidí ňadrech všech
květoucí zázrak se děje.

Jakmile jitřní zazpívá,
bují a voní to v sadě;
poupě se náhle zardívá,
v přístěnku děvčátko mladé;
obé se divem rozvíjí,
růže i panenka bledá —
jistě je láskou opíjí
zpěv tvůj, má pěnice šedá.

Zpívej jim, zpívej vše, co víš,
oběma, ptačí má knění,
nad první ruch těch květů již
v ostatním životě není;
přál bych jim věčnost takých chvil,
a než bouř žití je zdrtí,
aby je anděl políbil
políbkem blažené smrti.

Vlaška.

V čas, k rozchodnou když v blankytovém lužku
červánek líbá dennici,
jdu, abych slyšel křovin věrnou družku,
šveholnou vlašku pěnici,
jež, na zlatou než slunce pouť se béře,
kde les je nejtemnější, řeky blíž,
rozkvetlé proskakuje šípu keře,
kde žije... Viz a slyš!
Jsou to písně, jsou to zvonky
padající v mech?
Květy chvějí se i stonky,
ňadra tají dech.

To vlaščin druh, jak líbezně jí zpívá,
an láskou se a blahem spil,
až les, jenž vážně v dálavu se dívá,
svou temnou hlavu nachýlil;
co dumal as, že v ponurém svém trudu
vzdych' jak by jestřáb na srdce mu padl',
zda vnik' ten zpěv mu do zelených údu,
či upomínka snad?
Jsou to písně, jsou to zvonky
padající v mech?
Květy chvějí se i stonky,
ňadra tají dech.

Však slyš, ký ptačí spor a hlučné kříky,
ký šum a křídel hbitý ruch?
Ký rej! Tvé, vlaško, smělé záletníky
v dál zapudit chce věrný druh;
boj krutý je to, leč tvůj přítel prvý
přec zůstal vítězem i dnes,
a nechať krev mu tryskla z šedé hrudi,
své štěstí hlásá v les.
Jsou to písně, jsou to zvonky
padající v mech?
Květy chvějí se i stonky,
ňadra tají dech.

I žárlivosti věty slyším žhavé
a drobné výčitky a stesk
a snivé duše žaly usedavé,
v nich slz i úsměvů je lesk;

leč jako ondy k hnízdu se ti vrací,
co jest mu ňader plachá krev —
po boku tvém mu srdce nekrvácí;
kde's ty, tam jeho zpěv.
Jsou to písně, jsou to zvonky
padající v mech?
Květy chvějí se i stonky,
ňadra tají dech.

Les stichl zase, stromové se modlí,
jen motýl, živý jara dech,
k svým lechám spěl, kde v soumraku rád prodlí
a přespí zlatý slunce žeh. —
Má stará ňadra netušeně mladla,
snů květy toužily z ní ven,
vždyť v kalich duše ptačí píseň padla
a žití ruch a sen.
Jsou to písně, jsou to zvonky
padající v mech?
Květy chvějí se i stonky,
ňadra tají dech.

Lesní skřivan.

Bloudil jsem večer po lese,
tesknota duši mi hnětla,
démanty v sosen koruny
luna již sypala světlá.

Na blankyt hvězdy žasnoucí
v zářivém slétly se roji;
pyšně se nebe zhlíželo
v tekoucím pod skalou zdroji.

Nádhera všude: na stráních,
na nízkém křoví i mechu...
slyš, ký to soulad líbezný
toužebných zvuku a vzdechu!

Jásá to, kvílí zas a zas...
divno! To slavík snad zpívá;
což i ten pustých kraju kout
křídlaté poety skrývá?

Jaký to zázrak vznešený
v borovic nevlídném houští!
Aj, to můj lesní skřivánek
v ráj svého snění mě pouští!

Naříká, kvílí bez konce,
v zoufalství duše jak mladá,
a zas jak rosa útěchy
do sprahlých ňader to padá.

Jaká to zvonků líbeznost!
Zpěv-li to s kouzelné říše?
Keře i stromy údivem
modliti zdály se tiše.

Dojemný nářek s jásotem
v toužebnou píseň se pojil,
v tesklivém srdce úsvitu
roj dávných zkazek se rojil.

Složil jsem hlavu do mechu,
na ústech toužebné přání:
Zpívej mi, ptáče rozmilé,
slavíku pustin a plání!

Zpěv tvůj, on ňader bolesti
slunečné polibky dává,
až jako mušle choroba
tajemně perlou se stává.

K míru a klidu vyzvání
je tvoje dojemné pění,
veškero blaho skryto v něm
z bolesti vykoupení!

Drahou — ač nemáš slavíku —
jsi mi, ty samoto snivá,
lesní tvůj snílek stesky své
luznými kouzly ti zpívá.

Rákosníček.

Stín soumraku pad' na pole i lesy,
na řeky břeh i vrb šedavý tlum,
vše ticho kol, jen v nízkých ostřic směsi
kýs tajemný se ozval ruch a šum,
jak sivé křídlo temnoty by chtělo
skrz husté sítí mocí letět v dál;
mé oko v snivý kraj se zahledělo —
sám v dumách na břehu jsem vody stál.

Noc na zem klesla jako vdova sirá
na mužův čerstvě nasypaný rov,
když slzou kropí ho a v náruč svírá
překonána žalem nemá slov;

[illegible] světla [illegible] — [illegible]
[illegible]
a vyčkávala uslzelé tváře,
až v nářku potěší ji zlatý den.

Tu v sítí zjevil's ty se, pěvče drobný,
s tím nad očima žlutým obloučkem,
[illegible]
až hrdla bílý objevil se lem,
a pět jsi počal vroucně tak a mile,
[illegible]
a velkým luny zrakem roztoužile
svých díků jasnou vrhala ti zář.

V dál na vše strany rozléhal se v luhy
[illegible]
až ponořený posud v spánek tuhý,
[illegible]
by v květu kustovnice sladce hýřil;
i vzlét' a plášť svůj černožlutý šířil
nad ševelnými stébly lučních trav.

[illegible]
co stehlík drmolí a hvízdá hýl,
co z konopčina srdce k nebi jásá,
i písní linduščiných zvučný pyl;
vše noci nahradit jsi toužil snivé,
čím tesknil den i čím se blažen chvěl;
ty's citem jat a láskou duše tklivé
k ní sdílným těšitelem přiletěl.

I zřel's, jak odchází, můj zpěvný druhu,
jak v slzy nutí ji tvůj zvučný hlas,
jak oči otvírá květ pestrý luhu,
jak šepce keř a hlavu týčí klas;
jak štíhlý chřástal ozývá se v setí
a hlasné křepelčino „pět penězˮ
v brázd teplé skrýši drobné budí děti
a zvonek věže rozespalou ves.

I já jsem poslouchal, co's pěl a věstil,
můj snílku něžný, v jitra mlžnou šeř,
až v ňadrech tajemně mi zašelestil
a rozvíjel se rudých růží keř;
a všemi rty těch purpurových růží
mé srdce dýchalo ti vroucí dík:
Buď požehnán, kdo k ubohým se druží
poutníkum žití, písně kouzelník.

Krutihlav.

Na ptačí koncert přišel z rána
věhlasný kritik krutihlav,
sed' výše druhých, dělal pána
a prohlížel si ptáků dav,
jenž v listnatého lesa strání
pěl hymnus k slunce uvítání.

Niv krásou unesen a luhů
pěl z vroucí duše ptačí sbor,
druh každý šťasten z štěstí druhů
zřel v sladké tuše na obzor,
kde kníže světla v nebes splavu
z vln zlatých vynořilo hlavu.

Jak kouzelné to byly zvuky,
tu dumný stesk, tam čilý jas;
ve snivé slavíkovy tluky
svůj ťuhýk mísil temný hlas,
a v tóny lindušek a drozdů
hlas žežulčin se snášel z hvozdu.

Jen krutihlav sám bez únavy
se vrtěl stále, aniž hles',
hned zježil péra hadí hlavy,
hned krčil se, hned pyšně vznes',
jak Bůh ví co by v hlavě snoval,
a stále oči vyvaloval.

Když dopěli, slíť mezi ptáky
a nadul se a v řeč se dal:
„To že je zpěv? Ne, to jsou kváky
a kviky světu pro skandál;
ten cvrliká si, onen křehce —
to všecko líbit se mi nechce.

Já v Africe byl, moji zlatí,
a čarných pěvců slyšel sbor,
jich písní orli byli jati,
vod hrdí králové i hor;
tam sídlí miláčkové bohů,
vám, hudlaři, jen smát se mohu.

Tam, Bilmanské kde stojí vrchy,
a u Nigru a Čadských vod
je nad vše vaše zpěvné sprchy

mně zvučný výkřik více vhod;
váš zpěv — to mrzáček je v plenkách,
radš kdybyste šli po housenkách!

Jen v palmách pěvcové se rodí —
ne v lipách zde a snětech vrb —
kde nebe v srdce žár jim hodí,
vy máte jen, co dává krb;
zpěv pravý zní jen na Atlasu,
vy, knikalové, jděte k ďasu!“

Tu drozd, dřív klidně poslouchaje,
děl chlubilovi: „Laskav buď
a zjev, co z palmového kraje
tvá pro nás vyzískala hruď;
co v tobě z rubínů těch hoří,
jež Pánbůh ze slz v duších tvoří.“

A krutihlav vznes' hrdě hlavu
a naduv hrdlo jal se pět,
leč strnulému pěvcův davu
v ráz před zrakem se temnil svět:
„To že je zpěv? Toť psík kdes vrčí!“
A krutihlav se k sněti krčí.

Smích rozlehl se v lesním skrytu
a znova zahovořil drozd:
„Zpěv duši chce a vroucnost citu,
jen hlavou kroutit není dost;
ty nemáš nic než hrdlo choré —
jak litujem tě, bídný tvore!

My stesk i žal, jímž srdce buší,
a radost nesem nebi vstříc,
když sněním zkřišťalují v duši
a září z dětských zřítelnic;
jdi, jdi a všemu světu věsti,
co naše blaho je a štěstí.

Spěš, kaj se z úšklebků a hříchu.
jeť veliká jich věru směs,
jdi, nech si pozemskou svou pýchu.
nám dost, když vzletnem do nebes;
nuž k slunci, k světlu, sbore ptáků,
a ty buď s Bohem, ubožáku!“

Červenka.

Lípy na vsi zbujily a kvetou,
tučný čmelák, jenž jim v nadrech dlel,
spitý medem, s hlavou poprášenou
čistí hroty mlsných tykadel;
věje křídly, slunce žár ho mučí,
stírá pestrých květu prašnou směs,
líně pod mez kráčí, mrzut bzučí:
„Nelze snésti toho vedra dnes!“

Za vsí louka s květů zlatým pylem,
květnou loukou zlatý těká den
a hoch z vísky, letší za motýlem —
leč již pod hloh sedá unaven,
stíraje si pot, jenž s čela kane;
v tom pták hnědý snes' se na větev,
hrdélce a hruď jsou malované
jako malin rudožlutá krev.

Hopkuje si, malou hlavu týčí,
věsí křídla šedých nohou níž:
„Sviť, sviť, slunce!“ hvízdavě si křičí,
„prohřej ptačí hruď i lidskou již,
prohřej srdce toho, jenž zde dřímá,
dej mu zvonky v srdce, hvězdy v zrak,
ať ho píseň líbá, soucit jímá,
a jas ducha plaší mysli mrak.“

Slyší hošík, aniž ví, co slyší,
ale dojat v duši jest a blah;
pták ten rázem bytostí mu vyšší,
vzhlédl naň a rychle v ňadra sáh' ...
„Má snad srdce křídla? Jak se chvěje!
Či v něm pučí pestré květy niv?
Ptáče, ptáče, co se ve mně děje?
Ta tvá píseň — jaký zvučný div!

Jaká krása, jaká chvíle zlatá,
jaká divných pohádek to říš! ..“
A hochova duše krásou jatá
nad dědinu vzlétá výš a výš;

nad polem se vznáší, nad doubravou
do blankytu v nebes šírý luh;
nad snílkovou ozářenou hlavou
mladým snum a písním žehná Buh.

Útlé srdce hošíkovo buší,
každý záchvěv v tísni dětských dum,
zvučně křišťaluje v útlé duši;
v srdci kypí to jak vína šum,
prsa šíří se mu, líce nítí,
země s nebem splývá, s lesem mrak;
ani neví, co té chvíle cítí
a co vidí krásou spitý zrak.

Samá kouzla vyrůstají v luhu:
z rubínů je zdroje ručí ron,
kvítí na nivě se řadí v duhu,
a rtem lidským mluví věže zvon:
„Vše je živo, nedbej lidské řeči,
rozhlédni se sdílně tam i sem;
sni a věř, že stesk a žal se léčí,
vroucnou písní jen a soucitem!

Zpěv že plaší netopýry zloby,
hvězdy sype na blankytný svor,
že skvost myšlenek je nad vše zdoby
utajené v klíně vod i hor;
ty pak, ptáku, plavče nebes moří,
povzletu a svobodě jej uč,
a ten oheň, jenž mu v srdci hoří,
s citu rosou v tklivou sdílnost sluč!“ —

A pták pěl, až v hošíkově duši
probudil se písně prvý sen...
Okřídlence, kéž v tvé zpěvné vzruši
snílek ten ti někdy podoben;
kéž je lidstva jasným těšitelem,
k němuž s vděkem zřel by práce rob,
kéž zasype písní zvučným pelem
meč i pluh i kolébku i hrob!

Sitníček.

Bouře přešla, nad rybníkem bílý oblak plove.
palašina vznáší k němu laty stoklasové,
při úbočí nízké hráze šmel ružový kvete,
sitníček si za popěvku v síti hnízdo plete;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Hle to hnízdo jako váček — roztomilá skrýše —
v stéblech třech je vánek houpá bedlivě a tiše,
na vodu je obráceno malým do vnitř vchodem,
kde se skryje dumný zpěvák s družkou svou i s rodem;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Pěkné hnízdo z vláken, z vlny, z rostlinného čmýří,
vystláno je nad hedvábné lože bohatýří,
nad hedvábné bohatýří, nad vysoké farní,
vždyť v něm budou spočívati čtyři pěvci švarní;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Čtyři pěvci okřídlenci k žití se v něm zbudí,
čtyři pěvci šedohnědí s úbělovou hrudí,
čtyři pěvci žlutých boku, jako blýštek bývá,
a sítníček v blahé tuše hvízdá si a zpívá;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Srdečník svuj skvoucí kalich v luhu z trávy zvedá,
sterě oči otevřela kopretina bledá,
kosatec se výše vzpíná nad zelené sítí,
a ta žlutá jeho kštice v slunci jasně svítí;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Lyska plna zvědavosti vznáší hlavu v brodě:
„Kdo pak to tak pěkně zpívá na té naší vodě?
Hnědý pták? Co žádáš, pěvče, v naší sítné šeři?“
„Pýř chci v hnízdo!“ „Nuže, vezmi z našeho ji peří!“
Rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

„Lysceta až křičet budou při hrozivém mraku,
potěš nám je za to zpěvem, běloprsý ptáku!
Nemohouť se u výš vznesti z vod siného zřídla,
jiné srdce dal nám osud, slabá k vzletu křídla;
rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Nemůžeme s tebou, drahý, v kraje prosté sněhu,
tušíme jen jejich krásu, půvab žár a něhu;
leč když o nich vypravuješ čarovné své zvěsti,
padá také v naše srdce blaženost a štěstí.
Rybník vln povzdechy tlumí,
sítina šepce a šumí.

Ten, kdo zpěvem slabé bratry vznášet umí výše,
jistě poslem vznešenějším hlankytné je říše,
jistě nebes vyvolencem, jistě vyšším zjevem;
požehnán, kdo srdce jiných léčit může zpěvem,
kdo žalu povzdechy tlumí.“
Sítina šepce a šumí.

Slavík.

V chrám minulosti putuje má duše,
v něm rusých vzpomínek se schází rod,
jak včely v ňadra zkvétající hruše,
jak děti na půlnoční v Boží hod:
zas na to jaro žití myslím nyní,
kdy žití mráz a mračných žalu jíní
květ srdce mnohý zhubily i plod.

Kdys v mlýnském sadě dědově, v hor klínu,
štěp letný sníval zelený svůj sen,
ač kvést ho nezřeli, kdo přišli k mlýnu,

přec v jeseni byl plody obalen
a jako sadu král své ratolesti
šíř rozkládal, hrd z tajemného štěstí;
lid říkával, že štěp jest okouzlen.

Že čaroděj ho zařkl v dávné chvíli
a z jara večer v jeho ve snětech
prý někdo skrytý naříká a kvílí,
až úzkostí se v prsou tají dech;
že lesní panny pod ním hody slaví
a toho, kdo k nim jde, že na smrt znaví
chvat jejich rozkoše a tance spěch.

Děd usmíval se plané lidu řeči
a říkával: „Jen nech, dost záhy zvíš,
že klam je vše, co mluví naši mleči,
a přeludu a báchorek jen říš;
ač nekvetlým jsme tomu štěpu děli,
přec mnozí jsou, kdo kvést jej uviděli,
a také ty jej kvésti uvidíš."

Jak těšil jsem se blažen slovy těmi
a čekal na líbezný Vesnin jas,
až zulíbá svit slunný snivou zemi
a v lásce vroucí obejme ji zas;
až pod bílou jí rouškou zkvete líce
a životů z ní vzejde na tisíce
na kvapný žití rej a hodokvas.

A přišel čas, v němž teplou vlahou záhy
sad deduv pojednou byl samý třpyt;
sta perel bylo na vrcholcích trávy,
a každý květ se klonil rosou spit.
A za krátko strom každý po všem sadu
co den se více v květnou halil vnadu
a kytkou drobných růží zdál se být.

To bylo jara sněžení a vání
a vůně závěje, jen sadu král,
štěp tajemný v tom mladém slunce pláni
bez ozdob květových jak žebrák stál;
snad bolem schvácen prosil smavou Vesnu,
by zkvetl, ne-li za dne, aspoň ve snu,
až mile vyslyšela, čeho žádal.

Noc teplá milým oddýchala klidem,
a měsíc s nebes východu se vznes'
jak hostie, již k míru hříšným lidem
nad modrým kalichem by zvedal kněz;
hned prozřely ty hnědé noci oči,
jež krásou mámí srdce, v něž se vnočí,
a báchorek v něm budí čarnou směs.

I stála tiše v milostných chvil tuše,
a z prašků měsícových tkaný sen
jí s nebe splýval do vnímavé duše,
a dálný svět se jasnil ven a ven;
a nad skal stráněmi a lesů lemy
jas světla jako lavina lét' k zemi,
a mlýn i sad byl krásou zaplaven.

„Ven hochu," volal děd, „v ta kouzla noci!"
A vyšli jsme; já udiven se chvěl;
štěp záhadný moh' sotva zdoby zmoci
a milionem lilií se skvěl;
však chudý ostatní tu stály štěpy
a zřely s divem rozkvět velkolepý
i libovonnou druha svého běl.

Jak socha stál jsem přitulený k dědu,
žas ústa moje zamkl; byl jsem ném
tu tré tajemných zvuku v rychlém sledu
se v štěpu zachvělo i v srdci mém;
snad strom ten zpívá, snad je dařen citem,
či rusalky je vyvoleným bytem
těch milých krajů v dálu hlubokém?

A zase zvuk se ozval v štěpu jasný.
„Co to? co to? pryč, děde! Kouzel směs!"
I smál se děd: „Ty's hrdina mi krásný!
Toť slavík, pěvec náš a přítel, věz;
sem dej tu chvějící se dětskou ruku
a poslouchej zvěst krásy v jeho tluku,
již vypravuje hvězdám do nebes."

I zpíval slavík ve vonném skryt květu,
až strom se chvěl; byl jásot to i sten,
zvuk za zvukem se ronil v ladnou větu,
již krásou duch i cit byl opojen;
ty ptáka zpěvy s štěpných květu vuní
tak vábně snoubily se v srdce tůni
jak v noci červánek, jenž věští den.

Hvězd z nebe vylétalo na tisíce,
by slyšely tu píseň čarovnou;
i zdálo se, že padá jich vždy více
do květů jabloně i v duši mou.
Snad poznat ždály jara vábné svody
a spatřit půvabné vil chorovody,
než obloha je zastře mračnou tmou.

Vše zdálo se mi začarováno rázem,
já mněl, že ptáků zpěv se mění v květ,
a květy štěpu slétající na zem
té noci kouzelné jsem slyšel pět.
Hle divů div, jak snítky štěpu zvučí
a z hrdla slavíkova květy pučí
a nebe shýbá se a líbá svět.

Vše padalo mi v srdce pylem štěstí
a blaha poupaty já v nebe rost',
tak okouzlil mě v stromů ratolestí
ten mile klokotavý sadu host;
i byla duše má jak pohár zlatý,
jenž krásy pohádek je vrchovatý,
a chvěla se jak večernice skvost.

A rostla, rostla v tajemném tom chvění
a křídlem touhy dávala se v let
a byla plna sladkých políbení,
jež v kolébce nám dává matčin ret;
proud mého snění vzdul se v hojné vlny,
jež třpytných hvězd a perel byly plny,
však cit svůj vyslovit jsem nedoved'.

Tak s tónem tón se nesly dolu nivou
a každý knězem byl, an vyslán sněm,
by s přírodou mou duši snoubil tklivou
nad zlato dražším zvuků prstenem;
a v dáli hučel splav jak příboj žití
a příboj běd a práce vlnobití,
leč já jsem neslyšel ho v blahu svém!

Od oněch dob se divně se mnou dálo.
rád po kraji jsem bloudil sám a sám,
vše vůkol tajné srdce mít se zdálo
i krev i řeč i všecko, já co mám;
i viděl jsem, jak oddýchaly skály,
jak lesy modlily se, nivy smály
a hvězdy létly k různým končinám.

V mé duši se cos tajemného snulo,
jak pohádka i píseň, žal i smích,
mým srdcem moře slunných zvuku dulo
a mělo slzy — perly v peřejích;
proud ruží tekl z ňader rudým zřídlem,
a hvězd sny zářné úběl bvým křídlem
ve vůně vznášely se oblacích.

Vše probuzení toužilo a vzletu,
co kol jsem zhlédl i co jsem v duši měl:
sta poupat hořelo tam nachem květu,
sta ptáků písněmi sad ňader zněl;
byl pojednou jsem kouzelným též štěpem
a každým srdce vzruchem, každým tepem
jak on jsem květem obalen být chtěl.

Mně zdálo se, že s mou se touhou pojil
i slavíkova srdce chvějný hlas,
by hruď mou z žalu vyléčil a skojil,
a od té doby duši na úžas
jsem pocítil, že jeho ze šveholu
v mých ňadrech vzrostly květy jemných stvolu
a že z nich kytku vážu zas a zas.

Toť písně moje, zdoby mého žití,
mé kotvy v bouři, pásma modliteb,
mé ve tmách jiskry, jež se v slunce nítí,
by ozářily dnů mých mračnou step.
A doposud, an ňader květ se ztrácí,
mé srdce ve snu toužebně se vrací
pod dolu oteckého starý štěp.

A vždy ti žehnám, ptáče, když zde prodlím,
a zpět tě volám v život plný ztrát
a zbytkem přání duše své se modlím:
„Rač, Bože, pěvce takové nám dát,
již na všem nekvetlém květ štěstí vzbudí
a trní žití všeho, jež nás trudí,
nám věncem ruží mohou obetkát!“

Uhelníček.

Uhelníčka vidím v letu
s černou čapkou ze sametu;
chyť ho, písni, chyť!
Než přelítne bor a nivu,
přines mi ho do motivu;
sviť, sluníčko, sviť!

Uhelníček černohlavý
o ptačí již nedbá davy,
svým si přeje být,
v borovice mělké duti
tajemného cosi kutí;
[illegible]

Uhelníček, co as hledá?
Mhouří očka temnohnědá,
proletuje mýť,
černou hlavu dvorně kývá,
polohlasem volá, zpívá:
„Sviť, slunéčko, sviť!“

Uhelníček bílé tváře
za slunéčka zlaté záře
tká své lásky síť,
by v ni stejné jak on kštice
ptačí vlákal krasavice.
Sviť, slunéčko, sviť!

Svítilo mu pěkně, věru;
celý duben za večerů
v rozkoši moh' žíť;
přived' sobě v temno skrýše
uhelníčku. Tiše, tiše...
Sviť, slunéčko, sviť!

Stará sosna v útulnosti
ponejprv dnes párek hostí,
budou blaze sníť;
z rána s novým štěstím v hrudi
hlasnou písní drozd je budí:
„Sviť, slunéčko, sviť!“

Pohoda jim v očích vznítí
touhy poupata i žití;
nač má srdce tlíť?

dobu pak až stihne doba,
dětem budou zpívat oba:
„Svit, sluněčko, svit!“

„Dej jim zdaru, dej jim síly,
v příhodnou pak léta chvíli
v srdcích zpěv jim vzniť;
tuž je křídly, tuž je těly,
do nebe by vyletěli;
svit, sluněčko, svit!“

„Dlouhých nocí tmy je prosti,
vznes je vzhůru do volnosti,
v ní je milo dlíť;
pomoz záhy jejich rodu
z dravců nástrah na svobodu.
Svit, svobodo, svit!“

„Přej, ať každé Vesně z klínu
roj vylétne jejich synů
v rodnou houšť i mýť,
ať jich každé srdce chvění
na zvučnou se píseň změní:
Svit, svobodo, svit!“

„Vposled pak až v hedbáv mechu
mrtví padnou, zbav je vzdechů,
dej jich tělům stlíť,
ale duší jich ať zpívá
skála, řeka, les i niva:
Svit, svobodo, svit!“

„Zpívati ať neustanou,
až i mrtví z hrobu vstanou
s heslem: ‚Chceme žíť!'
a všech lidí v jednom hlasu
zazní bez mezí a času:
Sviť, svobodo, sviť!" . . .

Kochám se tím ptačím zjevem!
A co zvučí jeho zpěvem,
slyším v duši zníť;
je to sen? či v srdce tluku
sám jsem vložil do těch zvuků:
„Sviť, svobodo, sviť!"

Černohlávek.

Kraj nebes jemně s dálnou zemí splývá,
jak jinoch s dívkou, touhou lásky jat
a duše v klenu mladou hrud se dívá,
kam stichlý pták šel spat.

To básník můj a stromu duše plesná
a sladký vykřičník těch na listech,
jež usmívavá zemi píše Vesna,
z nichž vane květů dech.

To těšitel můj svištně rokotavý,
jenž tam, kde nivy ladný kyne klín,
své lásky chrám i palác z mechu staví
v lahodný polostín.

Jenž na snítce, již vánek jižní houpá,
svůj švitořivý koncert hvízdá rád
a v pramenitých perlách křídla koupá,
by volně jimi vlád'.

To černohlávek můj; zda asi tuší,
jak rád ho mám a černý jeho zpěv,
jímž krásy záhony mi rostou v duši
a sluncem hoří krev.

Jenž zemi z náručí se u výš vznáší
jak blaženého jara sladký vzdech
a volá do květu, co v srdci raší
a v slunných nivách těch.

To lékař muj, jenž léčí zvuku plesem
mou duši, druhdy chorou zas a zas,
když jako dítě bloudím v dumách lesem,
kam jarní zve mě čas.

Viz, sklonil hlavu pod zahnědlá křídla
a zavřel oči vábnou čaromoc;
nač myslí as, a jaký z duše zřídla
skvost vyváží tu noc?

Slyš, pěje již, muj černohlávek něžný,
své duše pestře zkvétající sen,
o černých očích družně ptačí kněžny
a kštici nad eben.

O popelavých líčkách, hrdle šedém,
o světle olivovém boku snad,
jak shlédl ji, když placha jeho sledem
v kvetoucí slétla sad.

Či nových písní zdroj mu v duši zvoní,
by perlily se růži úkojem,
jež roztouženě po něm hlavu kloní
a rudým vzdychá rtem?

Či o prohřáté letním sluncem výši,
kde zlatá pásma jarních zpěvů tkal,
když jak shluk strasti do nuzákuv chýší
tlum vran slét' v luno skal?

Či o loupeži hrozné sní a líté,
když ťuhýk, lad i lesů ukrutník,
jim za soumraku v hnízdo pospolité
odvážnou silou vnik'?

Když odnes' ji, jak vraha toho zvykem,
v keř ostnatý kams do úvalu skal,
by bez ní popěvným se poustevníkem
a lesním mnichem stal?

Pryč se zlým snem, pryč s těžkým žití bojem,
jeť v bdění ruzných strastí víc než dost;
spi klidně, druhu muj, co s žalu rojem?
buď v snění útrap prost!

Spi pokojně; má noha opatrně
od ložnice tvé odnese mě zpět,
že nezdepu ni trav na hebkém drně,
kde přes noc vzejde květ.

Ó spi! Ni dech muj snu ti neporuší;
vždyť v slunných písních tvých
mně upomínky mládí pějí v duši
jak děti v letnicích.

Ó spi! Vždyť tam, kde milý zpěv tvuj prodlí,
též krása dlí, ty's pravý její kněz;
má duše při tvém útulku se modlí
i všechen strom i vřes. —

On sní, on sní svou píseň nevypěnou,
můj okřídlený, černohlavý brach,
a co jsou sny? Jen žití šumnou pěnou,
a s ptákem já jen prach.

Leč jednu-li jsme duši potěšili
tím, čeho zpěvný uštědřil nám sen;
pak kalich, z nehož žití zdroj jsme pili,
byl sluncem naplněn.

Sykavka.

Ký drobný pták to skál třepetavě
či břízy list — na svěží lesa mech?
aj, sykavka, jež hnízdo staví právě
ve bělokoré jedle kořenech,
kde nejvíc vřesem kryty jsou a travou...
jak bázlivě se chví a třese hlavou,
má asi starost velikou a spěch!

Druh její čile snáší vlákna šedá
a stonky borůvek a suchý vřes,
i šišek hebčí šupiny jí hledá
i peří koroptvic, jež padly v les.
Jen ukryjte se mlází plotem živým
před myslivcovou lenou, dravcem lstivým,
jenž v polích každou brázdu zná i les.

Jak švarně vystýlá ta něžná paní
své lásky kvítím utajenou skrýš!
I prach svých ňader trhá bez ustání –
což matce pro děti je za obtíž —
by utuleny pod jejími křídly
ty zpívající skvosty neustydly,
než volně v blankytnou se vznesou říš.

Hle, nožkami pýř stlačuje a hvízdá
a volá na chotě, by dílo zhléd',
pak vzdutou hrudí hladí stěny hnízda
a tlačí jeho okraj, by se zved';
teď ladně upoutala ještě žíní,
co nepevno v té hebké ptačí síni,
a ve všem přísný zachovává sled.

A jaká klenba nad hnízdem se zvedá
kol do kola! V ně jeden otvor jen,
a pilná ženka na lože v něm sedá,
by zkusila, jak na zítřejší den
spát bude v teplé síňce ptačí chaty
ten její bílý poklad kropenatý,
v snu zvučných moře tise pohroužen.

A družce milé druh se dvoří, zpívá...
teď zhlédli mé a strachem v okamih
choť s chotí v srdci houštiny se skrývá
jak třepotných dvé listu březových;
leč pějí pod zbujelou její klestí
dál drobné sloky radosti a štěstí
a probouzejí slzy v ňadrech mých.

Ó ptáčata, kéž zpěv váš pospolitý
se náhle nepromění v teskný žal,
zřeli v černých sosnách jsem, jak ostříž lítý
zlým zrakem práci vaši sledoval,
a společná když radost vaše pěla,
v chechť dal se vám, hruď s křídly se mu chvěla,
a jak stín smrti zapad' v luno skal.

Křepelka.

Zčeřila se v zlaté vlny setí směs,
křepelka v ně čile hází „pět peněz",
hází jimi v květná ňadra niv i luk,
či to živých stříbrných je zvonku zvuk?

Zvoní jimi okázale v radost všem,
kraj když líbán hvězdnatým je večerem,
zvoní jimi při měsíčku v šíř i dál,
dřív než východ purpurovým ohněm vzplál.

Zvoní, volá na vše strany zas a zas:
„Děti, slunce rozpouští již zlatý vlas,
na sta z něho perel padá v meze květ,
spěšte skvost těch živých perel popíjet!

Hleďte, jak se třpytí travin vrcholek,
jim i vám tím jasným skvostem kyne lék;
co těm nivám darem bylo, buď i vám,
nadarmo vás na hod zářný nevolám.

Pijte, potom na pšenice přijďte lán,
mám v něm útul krásný pro vás uchystán;
slunce hřeje, veselit se budem dnes,
těšte se, mé drobné děti... Pět peněz!

V dálném hvozdu štíhlých klasu, útlých trav
potěší se, pobaví se ten váš dav;
pod sametem bujné meze, pokraj žit
budeme se pohromadě popelit!“

Vrátily se záhy děti, přišly zpět,
matka čítá: „Kolik je vás? Pětkrát pět!
No, jste hodny, popeličky, všecky dnes,
nuže tedy, popelme se! Pět peněz!“

A již blaze rozvinuje křídla v šíř,
krátkým zobem peří čechrá, tříbí pýř,
vlažnou hlínu vyhrabuje hrudi zpod,
chladný dul jí k popelení právě vhod.

Popeli se, popeličko, popeli,
šťastna buď, jak žvavé dítě v koupeli,
chlaď si peří, chlaď si křídla, sotva víš,
v popelu že předku svých se popelíš.

Popeli se, jásej z květů krásných chvil,
jež ti Pánbůh do kytice léta svil,
vadnouť rychle; dozná toho každý z nás,
když jak sny je na skla oken dýše mráz.

Popeli se, zpívej v skrýši rodných líh,
než vzdech stromu jiním bude na větvích,
než tu nyní ověnčenou matku zem
bouře bílým přiodějí rubášem.

Popeli se, uhosti se v prsti chlad,
žhavé slunce praží mocí ňadra lad;
vyhrab dětem drobné jamky, uprav byt,
musímeť se všichni jednou zpopelit.

Neustále, každým srdce úderem
hloubí se nám pod nohami sypká zem,
jen kdo strážcem odkazu svých otců byl,
bude žit, nechť věky by se popelil.

Rorejs.

Jat v duše hloubi často vzpomínám,
když svatodušní svátky přišly k nám —
ač věku půl již za tím leží —
a zvučícím já zvonem v širou dál
hod boží radostně jsem zvěstoval
na rudě obarvené chrámku věži.

Však sotva v čepech první skřípl zvon,
v ráz věžných ptáku nastal ruch a hon,
již všemi okny vznášeli se vzhůru;
hlas samý nářek byl a samý stesk,
až dolů slétali zas jako blesk
a ve věži se ukryli a kůru.

Jak čilý byl ten jejich letní rej!
Já v duchu posavade vidím jej;
zřím rorejsa, jak plaší se a děsí,
jak srpem křídel, ruče, s druhem druh,
a ploským zobem pružně seče vzduch
a drápkem nohy na stěnu se věsí.

Já houpal jsem se, také zavěšen,
na laně zvonu, vesel hledě ven,
děl nežli jiní dávaje mu znáti,
a naposled když zastenal a mřel,
vždy myslil jsem, jak do polí jsem zřel,
že o píď výše vymetalo setí.

A myslil jsem, že stále víc a víc
jdou šedé hory smavým nivám vstříc
a v zlatý prales roste vodní sítí,
že motýl na luhu se mění v květ,
a místo něho že se dává v let
na vuně hebkých křídlech pestré kvítí.

A myslil jsem, že zázraky těch chvil
hlas mého zvonu divem vykouzlil,
že srdce jeho neustále buší;
že kostel sám je živým tvorem též,
že hlavou báni má, jež zdobí věž,
a velký zvon že obra toho duší.

A když jsem na modravý hleděl les,
hned myslil jsem, že větve k nebi vznes',
a že se modlí při hlaholu zvonu;

[illegible]
[illegible]
a libá zemi v krásnou chvíli onu.

Tak dumal jsem a drahný meškal čas,
až kostelníkuv volával mne hlas
a ve dveřích se ozývaly klíče;
in horem pádem po schodech jsem spěl —
leč jednou vstříc mi rorejs vyletěl
zpod krovu z hnízda u trámové příče.

Tím zaražen a zdiven výletem
již hlasu stařečkova nedbal jsem,
ať volal mě; já věděl, že mi shoví,
a ne li, řek' jsem si, tož trefím sám
a na klíč sobě ještě zapískám,
když do kazajky groš mu strčím nový.

A proto vesel v podkroví jsem spěl,
bych rorejsovy mladé uviděl,
leč staří za mnou stále kolem hlavy;
strach od hnízda i k hnízdu zpět je hnal,
bych útlých dětí jejich nevybral,
a křídly ve tvář bili mě jak draví.

Mne podivným byl jejich plachý strach,
já nevěděl, že lestný druhdy brach
rod drobný násilně jim z hnízda bere;
tož čím víc rorejs lkal a bědoval,
tím do většího smíchu jsem se dal
a zert jsem měl, že křídly v tvář mi pere.

Já nechápal ten jeho křik a žal.
„Proč pláčeš, kvílíš?“ v žertu jsem se ptal,
leč věku půl jsem čekal bez odvěti —
až náhle poznal jsem ten jeho děs,
když s výkřikem jsem na postýlku kles',
z níž anděl smrti odnášel mé děti.

Mrtvý pták.

Pták mrtvý leží na čeřitém mechu
a na srdci má krev;
snad dravý ostříž v divé choutky spěchu
jej zobem stih', když nadšený pěl zpěv
a bránil hnízda s útlou svojí ženou;
teď leží s perutí zde roztaženou
a s hlavou obrácenou do nebes,
jak o pomstu by umíraje volal
na zákeřníka, jemuž neodolal.
Perlami rosy pláče vřes.

Co květných snu v té útlé zniklo hrudi,
co zpívajících jar,
co nyvých vzdechu as, jež láska budí,
co drobných klenotů zde přišlo v zmar.

co štěstí výkřiků a lásky zvuků,
co srdce záchvěvů a srdce tluků
a jaká zvěstí zvonkovitých směs!
co pohádek, jež slunná duše tkala,
zlost vraha na věky zde pochovala!
Perlami rosy pláče vřes.

Kdo nahradí tě, zavražděný ptáku,
blankytných plavče vln,
ty neznámého mistra milý žáku,
ret jehož melodických snů byl pln,
než dravce ukrutného smrtná střela
na zpěvné štěstí tvoje zanevřela
a změnila je v žalný smrti hles?
Snad dřív než rozvily se, opadaly
tvých písní stolístky, můj druhu malý!
Perlami rosy pláče vřes.

Či u hnízda smrt lestná sletla na tě,
když vábil's děti ven,
a mladá zora koupala se v zlatě,
jež v ruce nasbíral si jarní den,
když bílé rybky hvězd v něm ještě pluly?
Ach, kdo se teď v tvé něžné hnízdo stulí,
v něž výkřik tvůj i nach tvé krve kles'?
Kdo porozumí popěvkům tvé lásky?
Kdo dosní srdce pohádky a zkazky?
Perlami rosy pláče vřes.

Už dotrpěl's, a sotva kdo as tuší,
že ustal jsi už pět,
však stromy mají citlivější duši,
a vzdychat bude pro tě jejich květ:
a v něžných anemonek modré oči
stesk rosný povždy z litosti se vnočí,
co jar jim žití popřeje jak dnes,
a starý buk se rozželí až k pláči,
že ztratil tebou část své duše ptačí . . .
Perlami rosy pláče vřes.

Už darmo lkát! Však zlomené tvé křídlo
já za klobouk si dám;
kéž nosí myšlenky mé v slunné zřídlo,
v němž blažen koupal jsi se ondy sám:
kéž každá v duši jiskří se a jasní
a zlatokřídlou pozvedá se básní,
vždy výš a výš, až modrých do nebes,
a světla paprsky a vláhu rosy
mé vlasti ubohé a lidu nosí! . . .
Perlami rosy pláče vřes. —

OBSAH CYKLU I. A II.

I.

	Str.
Proslov	7
Lekce	9
Hnízdo	12
Vlaštovka	15
Drozd	18
Břehulka	20
Popelka	23
Zvonek	25
Sýkora	28
Žluva	30
Zvonohlík	34
Skřivánek	38
Pěnkavka	41
Modráček	43
Budníček	45
Podkřovka	47
Babka	50
Lučníček	53
Brávník	56
Konopka	59
Linduška	61
Kos	65
Odnesené hnízdo	68

II.

Str.

Na studiích 75
Líhnutí 78
Budníček 81
Pěnice slavíková 84
Vlaška 86
Lesní skřivan 89
Rakosníček 95
Krutihlav 95
Červenka 99
Sitníček 103
Slavík 106
Uhelníček 113
Černohlávek 117
Sykavka 121
Křepelka 124
Rorejs 127
Mrtvý ptak 131

III.

Lesu.

Sen slunce, červánek, dne věrný sluha,
v kraj nebes na západě zlato tkal,
jak na příkrov by zabitého druha
druh rudé růže dal.

V plášť mlhový se přioděla země,
kraj v dálce temněl se jak v hloubce hrob,
a v slzy travin s křídel zory jemně
déšť padal zlatých zdob.

Jak úsměv, vytesaný soše v tváři,
tkvěl něhy ruměnec na líci hor;
luh dýchal kvítím, slunečnou spit zář,
a smolnou vůní bor.

Les oněměl a zíral k nebes nivě
na siné večernice jasný vjezd,
jež v zelený mu sen vždy milostivě
květ snáší lesklých hvězd.

V mé krve každé kapce slunce hrálo,
a pestrým květem bujel v duši cit;
vždyť vínem, v hlavách poetů jež zrálo,
byl zjařen jsem a spit.

Tak šel jsem nitrem tvým a duší tvojí,
a přání roj mi v hloubce ňader tkvěl,
ty hlavě mé jsi žehnal šumnou chvojí,
mech u nohou se chvěl.

Vše líbalo mě tajemně a tiše
a objímalo vůně ramenem;
rty žhavými pil z úkoje jsem číše
a v kráse tonul jsem.

Já šťasten byl a zbožňuji tě, lese,
a zahynu-li v houštích ztemnělých,
pak duch muj ptákem ať se u výš vznese
v hruď dumných stromů tvých.

Ať zpívá tobě zemi v zdar i lidu
a těší vše, jak já byl potěšen,
když úkoje jsem srdci žádal a klidu,
bolestí lačných plen.

A zhubí-li mě vrah neb v ňadra střelí,
a srdce bíti ustane a pět,
ať poji zemi nach mých prsou vřelý,
bych vzrostl z ní jak květ.

Pak místo zpěvu chodci vonět budu,
skryt v kypré trávě prozářených míst,
a snivou dívku těšit v srdce trudu,
než ztratím pel a list.

Leč poutníkovou zahyne-li nohou
mé květné žití v slunných porostech,
pak nechať s každou duší přeubohou
jdu šerem tvým jak vzdech. —

Sedmihlásek.

Sedmihlásku, lyro Vesny smavé,
z duše vítám líbezný tvůj zjev;
jistě že tě z ruky průsvitavé
upustila lípy na větev,
srdcovými jež se listy zdobí,
v kterých skryt nám jako zvučný dar
hlasně zpíváš za sluneční doby
vzpomínky svých v duši snících jar,
sedmihlásku!

Krásný čas jsi volil, pěvče malý!
Pohleď jen, strom v bujný žene květ,
a světelné peřeje se valí
s nebes zlatých končin v mlžný svět;

s plamenitou leží slunce září
lásky žhoucí zemi na ňadrech,
rozkoš zkvétá na sličné jí tváři,
k nebi stoupá vonný její vzdech.
Sedmihlásku!

Nuže zpívej, drahý, zpívej s chutí
snivou touhu země po květech;
probuď krásu v jara obejmutí,
v kuklách motýle a v ružích dech;
rozkošných pěj písní řadu ladnou,
všecka lidská až rozkvete krev,
a hynoucí pokolení zmladnou;
kouzelný je hovorný tvůj zpěv,
sedmihlásku!

Já však tobě důvěrně a cele
rozbolené srdce otvírám —
nejež jen to pérko na svém čele,
nechciť tebe lapit, pouze ždám,
bys, jenž tónu stupnici máš v duši,
vypěl pro nás nebe skvostný div,
nežli žalost vnikne všeho tužší
v naše ňadra, v srdce českých niv,
sedmihlásku!

Nuže slyš! Strun sedm v zdroj tvých zpěvu
pro potěchu lidu ukryl Bůh,
sedm barev zžeh' též v duhy zjevu,
blankytný jež ozdobila luh,

po světa když potopě a víru
od země výš k nebi onen skvost —
od člověka k sobě — známkou smíru
divukrásně sklenul jako most,
sedmihlásku!

Učiň po něm, pěvče! V zbožném pění
s prosbou o sílu se v nebe nes;
Bůh co konal k hněvu usmíření,
pro nás, pro vlast drahou konej dnes;
v ňadrech všech, v nichž dravce perutěmi
krouží svárů ustavičný vír,
duhu vypěj, aby v rodné zemi
navždy zářil zlatý smír a mír,
sedmihlásku!

Čermáček

Když po pul věku doma v staré hruši
muj zrak se potkal s tebou, milým ptákem,
šly upomínky ružové mou duší,
jak nivou děti ověnčené mákem.

Upomínky, zlaté runy
luzných vnad a krás,
za královské pláště, truny,
za žezla ni za koruny,
za svět nedám vás!

Blah poznal jsem tě po šedavé hlavě,
po sněhobílém na ní příčném pruhu
a černém líci, jež jsi upejpavě
na rzivá prsa chýlil, dávný druhu.

Snad styděl jsi se, kominíčku drahý,
či starému jsi příteli se klonil,
jenž na otecké navrátil se prahy,
by v lásce mateřské se vposled slonil?

Proč nevítal's mne, rci, tím drobným zpěvem,
jejž nad tirády jiných rád jsem míval,
an srdce záchvěv spěchal za záchvěvem,
v snů dětských sad, kde blaženým jsem býval?

Jak rád jsem poslouchal tvé jitřní hóry
a bděl, když ještě hvězdy v nebi tkvěly
a na zářivých ňadrech mladé zory
dne růže krvavé se rozvíjely.

Když jitřenka, jež den za ruku vedla,
kraj vposled líbala i stromy sadu
a při loučení slzela a bledla,
až znikla v nebes blankytovém hradu.

Blah po kvetoucí zahradě jsem těkal,
bych blíž ti byl, kam zalétal jsi koli;
na švehol tvuj, na radost svou jsem čekal,
na popěvku tvých ňader zlaté doly.

Květ stromu slétal do rusých mi vlasů
a květ tvých písní do mé duše klínu
jak bílý motýl do pšeničných klasů
a zlatá muška v soumrak do jasmínu.

O jak jsem snil! A když své černé rámě
noc němá k nebi ku modlitbě vznesla,
tu každá myšlenka má v ňader chrámě
před tebou zbožně na kolena klesla.

A dnes tě vidím zase, něžný hosti,
leč kde můj květ? Sníh týmě lebky chladí,
a v mužných ňader srázné hlubokosti
lkát slyším rusé upomínky mládí.

Jak při tvém zpěvu zbujely, jak rostou,
jak v bouři mění se dech vonný sadu,
když s písní tvojí malou, dětsky prostou
v ráj mládí svého tajemně se kradu.

Zas domov zřím, les vůkol, luhy, stráně
a s otcem matku, jež mě k srdci vije,
a v chladné ruce horké tisknu skráně,
a duše má jen zevšad smutek pije.

A ty jej množíš! Hle ta jarní doba,
jež v každý květ a v každé srdce září,
nás hlavověsi marně budí oba,
jsme v ruchu žití, oba samotáři.

Upomínky, zlaté runy
luzných vnad a krás,
za královské pláště, truny,
za žezla ni za koruny —
za svět nedám vás!

Mlynářík.

Aj, co to? zda zrak mě klame,
ký to zpěvný křik?
Hola, ptáče, my se známe,
vy jste mlynářík;
hostívalť nás ondy oba
rychmburský důl —
ty můj Bože, to je doba,
věku víc než půl!

Slza jeví se mi v oku,
snil-li jsem či bděl?
přes padesát dlouhých roků
jsem vás neviděl,
a tu náhle strhána je
vzpomínek mých hráz —
krajánku můj z dětství ráje,
vítám, vítám vás!

Ach, příteli šedohlavý,
sestár jste a shrb,
co jste se jak šohaj pravý
vyved z našich vrb;
tenkrát plavou měl jste kštici —
posud všecko vím —
tak jdou léta, smutno říci,
mlha jen a dým!

Ondy lepší byly časy,
bez žalu a běd,
leč tak každý říká asi
kopuletý děd;
nemůž ani jinak býti,
což je život? Sen!
Změn divoké vlnobití
všecko bere v plen!

Škoda, viďte, děde malý,
dřív byl jiný ruch,
lesy víc se zelenaly,
svěžejším byl luh;
plno houslí bylo nebe,
země samý květ,
o závod jsme vedle sebe
dávali se v let.

Bývalo nás všady plno
jako v slunci much,
ej, ty hbitá času vlno,
kam tě zahnal Buh?

prchla jsi; kde ona chvíle,
když jsme v lůně skal
druha druh pln hravé píle
v letu sledoval?

Těkali jsme bez únavy
pospolu i zvlášť,
s hravým ptákem chlapec hravý,
kam vítr, tam plášť;
ejhle nyní! svěžest zvadla,
skončen mládí hod —
hleďte jenom do zrcadla
klidných lesa vod.

Či ta siná voda klame
jako celý svět?
snad co na svých hlavách máme,
jest jen druhý květ?
vždyť nám Pánbůh posud dává
drobných písní dar;
kdo, jak my dva, křídly mává,
rcete, je-li stár?

Nevím, ale buď jak koli,
našli jsme se zas,
nuže, zvu vás tady v poli
na vzpomínek kvas;
zanesme se myslí svěží
v ráje dětských dob,
přeleťme, co v cestě stojí,
ať to třeba hrob.

Znalť jsem já vás, milý ptáčku,
ještě za těch chvil,
kdy jste v hnízda švarném váčku
vajíčkem jen byl —
bílým, s drobných teček nachem,
ale malým tak,
kropenatým že vás hrachem
dětský tušil zrak.

Z desíti ten nejpestřejší
tenkrát byl jste snad,
když jsem na vás v listů skrejši
ondy z rána pad';
pak jsem chodil vždy, můj zlatý,
jak jsem mohl jen,
na ten poklad kropenatý
dívat se co den. —

Holátkem vás zhlíd' jsem na to,
sotva jste se zlíh' —
oči byly jako zlato,
víček ohnivých;
jed' jste za dva, křičel za tři,
byla s vámi tíž —
nad ostatní druhých bratří
dral jste se vždy výš. —

Žlutavou jste týčil hlavu,
krčkem míře ven,
nejstatnější všeho davu
rostl jste co den;

stlačil jste své bratry mocí,
mnohý z nich se chvěl,
ale vy jste ve dne v noci
volným býti chtěl.

Leč ne vy jen, každý v skoru
tlaku chtěl být prost —
inu, deset takých tvorů,
to je víc než dost —
k té i k té se tlačil straně
čechraje svůj pýr,
tu vy jste se odhodlaně
zved' jak kavalír.

„Nač ta tíseň?“ hovořil jste,
zdálo se mi tak,
„proč nás má to hnízdo, vizte,
týrat všelijak?
nevolno v něm všemu rodu,
žalář je to spíš,
kdo jsi zrozen pro svobodu,
k dílu, k činu již!

Chutě, ruče, odhodlaně,
k čemu máme zbroj?
vzhůru, bratři, jménem Páně
připravte se v boj;
za mnou, kdo jsi junák pravý,
planých strachů prost!
či chceš kord jak hošek hravý
mít jen pro radost?“

A v ráz všecek podurděný,
v příklad bratrům všem,
probodnul jste hnízda stěny
chvostu rapírem;
po vás druzí; tak se dělo,
že na druhý den
z ubohého hnízda čnělo
deset kordů ven.

Deset hrotů po příkaze
vniklo v hnízda skvost —
jediného k plné zkáze
bylo by už dost —
tak co matka v lásce tkala,
zahubil váš hněv,
třeba z ran že nestékala
purpurová krev!

Tenkrát z domu matce, otci,
prchal jsem co den,
abych zřel, jak živou mocí
z hnízda chcete ven;
leč váš otec křídly rázně
do tváře mě pral,
chudák stará, jistě z bázně,
bych vás nevybral.

A když jste se vyváděli,
to byl teprv šum!
za zkoušku jste cílem měli
nízký podál chlum;

ach ty křiky, ach ty strachy!
ach ten chabý let!
teď, krajánku větroplachý,
znáte celý svět.

No, jste u nás, bavte se tu
jako milý host,
odchovejte dětí četu
kraji pro radost;
radujte se, veselte se,
mám vás z duše rád,
s dávným ať se těší v lese
dávný kamarád.

Nechoďte jen, milý děde,
na tu lesní pláň, .
ničemný kam luňák vede
družnou svoji káň;
ostříž, háje lotřík divý,
lapil by vás hned —
a což moták odvážlivý?
a co včelojed!

Veďte raděj na mýtinu
mládˇ svou k milým hrám;
mlynářˇčku, bratře, synu,
dobře radím vám;
jste mi příliš důvěřivý
jako každý Čech,
varujte se, druhu snivý,
loupežníků těch!

Chraňte svoji krev i peří,
dejte na můj svod,
vždyť je také po mateři
mlynářským můj rod;
na Chrudimsku při Olšince,
blíž moravských hor,
poví vám to všechny mlýnce,
každý lidský tvor.

Až vás někdy touha snese
zas v těch vrchů klín,
matčin rodný v starém lese
spící zříte mlýn;
stulen v klíně strmých strání
sní svůj časný sen,
nad jeho se střechou sklání
lípy starý kmen.

Přiučte se perlám písní,
které zpívá splav,
v němž se bílých jelců tísní
rudoploutvý dav;
zdeť jste ondy blíže skály
útulek svůj měl,
když mlýn mouku a vy škály
zobáčkem jste mlel.

Zdržte se tu; nechať záhy
přilétá sem sníh,
kupící se podél dráhy
v mocných závějích;

tam, kde má dřív dlela máti.
všude krásy dost,
že jí srdci vyzpívati
nelze na věčnost.

Na své mládí vzpomeňte si.
já na svoje též,
na ty vrchy, na ty lesy,
na zámeckou věž;
na mých drahých hlavy sváté,
na pohádek tlum,
na hodince jimiž zlaté
zkvétal rodný dům.

Zavítejte jarním časem
v nademlýnský sad,
spatříte v něm s rusým vlasem
bledé dítě stát;
tleská v ruce, pláče, zpívá
drobnou žití zvěst,
poznáte je, vždyť to snivá
moje duše jest. —

Tužebník.

Jsi jako hoch, jenž po děvčeti touží
a prchá do skalin
a vlhké oko v sluj i propast hrouží,
zkad věčný zeje stín,
a zadumaně v zříceninách sedá,
až na západě zora křídla zvedá
a nebe perly sype zemi v klín;
snad podobný v klid pouště tebe pudí
můj šedý pěvče s rzivožlutou hrudí
a leskle černým křídlem nad samet —
žal v plachý let.

Jak chvěješ se a třeseš před mým krokem
a prcháš dál a dál
svým kratičkým, leč blesku rovným skokem!
proč pak bys mne se bál?
proč zpěvák zpěváka, můj ptáku milý?
již na balvanu odpočiň si chvíli

a zazpívej mi srdce svého žal;
slyš, vypravuj, co trýzní tě a bolí,
ty strážce bran a lomu po okolí
i hradu rozvalin, kam zalétáš
a hnízda dbáš.

Nuž zpívej, pěvče zátiší a stínu,
skal pohádko a hor,
sne ubohých, již v trosek pustém klínu
svých ňader stesk a spor
a duše žalost slzou ukájeli
a z výhně duše slunné jiskry pěli;
těch písní zářících mi zapěj sbor,
mně zapěj je i veškerým těm lidem,
již potěšit se chodí samot klidem
a rozvlněné duše bouřný cit
chtí utišit.

Ó pěj a pěj! Zbav všakou duši mraku,
ať vzlétá výš,
když při svých slokách s hvězdičkami zraku
tvář k nebi obracíš;
vždyť zoufalec, jenž v propast hlavu chýlí,
zpět ustoupí, když slyší tě v tu chvíli,
až v nových nadějí se vrátí říš,
mrak bolesti v slz vlažný déšť se mění,
to nebeský je příval očištění,
jímž ňader mlžný luh je ven a ven
zas operlen.

Ó pěj, ó pěj všem poustevníkům žití
a zoufajícím všem,
až ňadra jejich budou plna kvítí
a perly v něm;
až každé srdce, jež mráz žití hněte,
zas radostí jak bujná růže zkvete
a vlhké oko vzplane opálem,
v němž barvy štěstí v záři slunce hrají;
až, kdo byl vyhnán, zpět se vrátí k ráji,
kde zaskvěje se rosou na květech
snů jeho vzdech.

Sýkora parukářka.

Z Francie k nám přiletěla slunných niv
roztomilá parukářka, pravý div,
velmistryně převýtečná napořád,
skromná, tichá parádnice, mám ji rád!

Krásná, ladná, milá, vnadná; samý pel,
krašší nikdo jaktěživ jste neviděl;
nevím proč, leč paruku má též: gris clair,
a co nejvýš ku podivu, pouze z per.

Miluji tu parukářku na vzdor všem,
třeba víc než o pul věku starší jsem;
bílé líčko, bílé hrdlo jsou mi vděk,
i ten černý kolem šíje obojek.

Vážím si té umělkyně s parukou,
její vkus buď vašim přáním zárukou,
je-li z vás kdo mody chtivý, pěvci, hej,
paruku si parukářkou dělat dej!

Spěšte! No, jen nekaboňte probůh tvář.
ctěn-liž není v mnohé zemi parukář?
nenosí-liž prázdná ňadra plna zdob?
má-li jenom řádnou touru nebo cop!

Já paruky dělat nedám, k čemu as?
mám svou hlavu bez kudrlin, bez okras.
„Drž se módy!“ praví mnozí, já však ne;
co je móda, přežije se, pomine.

Mám svou touru samorostlou, k čemu lež?
měj si jiný na sta paruk, když je chceš;
nedbám mód, jsem přirozeným napořád;
co je pravda, v tom je krása, to mám rád!

K čemu účes vypujčený na obdiv?
korunou být nemůž' chochol jaktěživ;
jasné čelo zdobí muže víc než skvost,
je-li v lebce, v ňadrech, v srdci jisker dost!

Raněnému ptáku.

S hlavičkou staženou
do vzletných ramen
naříkáš, druhu můj:
„Ach, už je amen,
hruď se mi tetelí,
oko se kryje...“
Ztiš se, má ruka tě
za ňadry skryje!

Hovoř, co stalo se,
rozmilý brachu?
schoulen jsi, zčepejřen,
proč tolik strachu?

Křídla jsou bez vlády,
nožky jak ťaty —
kdo pak ti ublížil,
kollego zlatý?

Kočka-li z hajnice —
zjasni přec očka —
tlapou tě ranila?
Ohavná kočka!
Či divý krahujec
cuchal ti peří?
Ohavný krahujec,
hanba té sběři!

Nebo tě ostříž rval,
zbojník ten divý,
bratře můj ubohý,
zpěváku snivý?
Pojď, ať tě vyléčím
k novému jaru,
zchudloť by bez tvého
zvučného daru.

Bez tvého návratu,
bez tvého hlasu —
pojď, věrný příteli
v stesku i v jasu;
až přijdou ostříži
s novými spory,
prchnem jim sdruženi
v lesy a hory!

Přrchneme do obĺak,
k slunnému kraji,
k zpěva kde andelé
na harfy hrají,
tam zniknou bolesti,
stezky i hoře;
večer se nachýlil,
čekejme zoře!

Králíček.

Slétla k družkám sýkořice s těmi slovy:
„Slyšely jste, co se stalo králíčkovi?
Ubili ho u milíře černí v líci
ťuhýkové, známí v kraji loupežníci.

No, vždyť znáte zákeřné ty rabiáky,
cigánští to Růžičkové mezi ptáky;
vyslídivše, kamo chodí po své práci,
z houští se naň vyřítili, darebáci!

Bylo vám to na mýtině, už se tmělo,
zhrozíte se, až vám povím, jak se dělo,
víří mně to posavade v hlavě lysé —
je to jako v Kralodvorském rukopise.

Ubili ho bez lítosti velmi dravě,
pro korunku, již měl zdobou na své hlavě,
pyšnil se jí ovšem trochu, chodě z domu,
nevlídným však věru nebyl k pranikomu.

Prchal zprvu, bránil se jim ostražitě,
leč, to víte, s chlapa není útlé dítě,
a přijdou-li na jednoho dva hned tací,
tu i drozd, ne králíček jen, vykrvácí.

Jako šelmy ze stran obou naň se vrhli,
v hruď ho ťali, zlatohlav mu s lebky strhli,
polámali žluté letky, útlé nohy,
že se nemoh' ani hnouti, přeubohý.

Bez ustání zle ho bili, zle ho prali,
niv a zahrad pobudové neurvalí,
spárem ňadra trhali mu, tloukli v prsy,
až se vukol chvěly strachem jahod trsy.

Do srdce mu bez milosti, rváči podlí,
ostré drápy, tuhé zobce rázem vbodli,
vzkřik' a zvolal úzkostlivě: „Zlí jste! Zlí jste!"
a již klesl. Co náš život, ptáci, vizte!

Padl, zhynul; v ňadrech dravčí zbraň mu ryla,
s lotří krví královská se pomísila;
vposled vzdychl umíraje: „S Bohem, lese!"
posud se mi jak list v bouři srdce třese.

O kořist se vrazi nato dělit chtěli,
druh však druhu, jak to bývá, záviděli,
do rvačky se spolu dali tuhé velmi,
že až krví zbarvily se obě šelmy.

Hlava se jim naježila, vousy taky,
jako hadi zajiskřily jejich zraky;
rvali se a kousali se zas a znova,
každý chtěl mít více skvostu králíčkova.

V tom se vznášel mladý sokol na vrch buku;
jak ho shlédli, prchli jako šipka z luku,
leč i cestou ustavičně dál se rvali,
lotr lotru, jak jen mohli, nadávali.

Já se všecka ulekána kryla v keři,
z králíčka teď v hnízdo nosím zlaté peří;
chudáku však ubitému, hrozno říci,
hrob už kopou černokřídlí hrobaříci.

Ptala jsem se, proč tak na kvap hrob mu robí,
dřív než si ho králíčková v rakev zdobí,
dříve než ho drobné děti oplakaly,
ale oni odvětili: „Nač ty žaly?

Dopěl, dožil; zhynul, padl v pravé době,
a nám vzejdou pokolení v jeho hrobě;
z jeho smrti, z jeho prachu, milý hoste,
našich dětí jará četa k žití vzroste! —

V hynutí se život skrývá; zhynem taky,
v tom ruch světa, v tom náš vzlet a vývoj všaký:
hyneť člověk, pták i skála, proud i niva,
všecko, všecko, jenom smrt je věčně živa!"

Skalník.

Ó vítán budiž, odkojenče klidu,
z hor bratrů slovanských, ó vítán buď!
leč rci, proč mocí vyhýbáš se lidu
a za skrýš tajnou volíš skalin hruď?
proč nedbáš písní šumícího lesa,
kde drozd, tvůj krevní přítel, s vršku dřev
v kraj širý nadšeně a hlučně plesá,
než padlý den svou v západ cedí krev?

Chtěls býti sám, muj pěvče šedohlavý,
leč nebyl's! věz, já tajně s tebou dlel
a vyslech' jsem tvůj výkřik pronikavý
i stesk i žal i radost, jež jsi pěl;
mně divně kouzelná tvá píseň jala,
duch nadšen krásou bloudil v žití snech,
skal sivá ňadra mlhou oddýchala,
a tvému podobný z nich zvučel vzdech.

Při písni té den zrak otvíral světlý —
byltˇ raněn jen a z mdlob se budil zas
na stráni ňadrech kytky keřu kvetly,
a slzy štěstí plály s travin řas;
v šat královský kraj prioděl se chudý,
zdroj horstva modravý jak zlato tek',
a k skále červánek se skláněl rudý
a na čelo jí tiskl polibek.

V té chvíli tiše snášela se ke mně
druž nebes, poesie, halíc tvář,
zvuk zlatých strun chvěl v ňadrech mi se jemně
a v srdci čarodějná krásy zář;
výš duše vzlétala, ač s tebou dlela,
a s nadšením, jež posvěcuje ret,
jak ty své jarní alleluja pěla
a ztichla též, když ty jsi ustal pět.

S tvou také moje píseň ztratila se;
dlí obě uzavřeny v srdci skal
i v srdci mém, leč obě zavzní zase,
až klepat na nás bude stesk a žal;
zvuk krásy velebné se nevytratí,
jenž duši znítil nám a zjasnil hruď,
on třeba před smrtí se jistě vrátí —
Ó druhu skalních samot, žehnán buď!

Čížek.

Z těch písní, které zapěl čížek —
to obecně je známá věc —
řad švarných byl by asi knížek,
když dbal by o ně knihkupec,
a z hnízd, jež pletl v olších hráze,
kdy zdařil se mu jarní frej,
jak architekti domů v Praze
má tři i čtyři na prodej.

Je ladný v pohybu i v letu,
vždy po švihácku uhlazen
a nad ostatní má se k světu,
je vůbec milý ven a ven;
jen, prosím, popatřte naň trochu
a sami přesvědčte se přec,
zda není vzorem ptačích hochů,
ten zelenavý křídlatec?

No, čížku, ukaž se, pojď blíže,
ať tvůj si prohlédneme šat!
Tvť vypadáš jak mladé kníže,
když v háj jde lišku stopovat;
ej, lepší zdoby tělu není
než temných křídel zlatý lem
a špetka černě na temeni
a špetka černě pod hrdlem.

Jsi v umění sic méně zběhlý,
mdle třepetá se jen tvůj zpěv
jak náhlým mrazem motýl zkřehlý,
jenž vznést se touží na větev,
mně milým však jak píseň dětí,
jež dávají se v skočný rej,
když kočičky se v chrámě světí,
a proto chutě dále pěj.

Já rád — pak uslyšíš i výtku —
v čas nouze vyjdu tobě vstříc;
mámť doma uschovanou kytku
těch nejkrásnějších makovic;
hleď, rozdělím se s tebou, hochu,
a třeba všecky míti máš,
když na své reputaci trochu
a mravech záležet si dáš.

Leč nyní, ptáku hvězdozraký,
tu výtku slyš a dbej jí zvlášť:
mně žel, že šplhalem jsi taky
a kamo vítr, tamo plášť;

to bolí mě, věř, v srdci tuze,
vždyť viděl jsem tvůj plachý chvat,
když do lesa mě vedla chůze
vás, pány ptáky, studovat.

Však nad to horší věc mě mrzí —
v tom, hříšný číži, sprav se již —
že snadno lhostejně a brzy
skvost volnosti své oželíš,
že nabádáním chtíče zlého
svou hlavu chýlíš, hrbíš plec
a dáváš klenot dražší všeho
za pestře malovanou klec.

Že vnikl jsi jen velmi mělce
ve společenský řád a tón,
an dětské děláš kotrmelce
a vrtíš se jak histrion;
že nevíš, co se pěvcům sluší
a co je mrav a co je čest,
a že bys druhdy dal i duši
za semenitou ratolest.

Že vězení ti nad svobodu,
jen vydatně-li při tom jíš,
že kolem točíš, vážíš vodu
a za nohy se pověsíš,
že taháš planety a klidně
i vozík s druhem vléci jdeš
a jako spitý „stritzi“ z Vídně
„dilédiledé“ jodluješ.

To všecko je ti na pohanu,
muj milý čížku, toho nech:
nač takých hloupých tatrmanů?
to neučiní řádný Čech;
kdo v žalář spěchá v zpupném pychu,
jen trochu semence by lap',
ten, čížku, pravím bez ostychu,
ať pěvcem, mizerný je chlap!

Nuž to si pamatuj, můj milý,
a činů otrockých se chraň,
spíš na svobodě v slunné chvíli
své písně v drobné skvosty hraň;
ni zlaté klece nechtěj rodu
za nejprostější lesa sněť;
nic není v světě nad svobodu,
nic nad volnost! A nyní leť!

—

Labuť.

Jak obláček, jenž jara pozdrav nese,
na blankytových ňadrech nebe svítí,
i ty, když na modravém pluješ plese,
mně poslem pohody se jevíš býti;
jak krásná jsi, jak půvabná, ač němá,
jak klidná, stranic svárů se a bojů!
Snad také tvoje nitro skvrny nemá,
ty dcero pramenů a zdrojů!

Jak z úběle jsi, zjeve bohorodý,
jak z blesku Jovišova jsou tvé hledy;
rci, nespadla jsi do náruči vody
snad vínem lásky spita z klínu Ledy?
Snad v nebi, které s jezerem se snoubí,
zříš posud bohyni tu usměvavou
a vzpomínkou se chvěješ v srdce hloubi,
a blaha sen ti táhne hlavou?

Hle, ladnou peruť nazvedáš jak k letu
a sličnou hlavu nyvě kloníš k hrudi,
kde z vuně v ňadrech utajených květu
tvá dumná píseň k životu se budí;
což břehu dbáš, co lesu, niv a luhu,
kam pestrý pták a zlatá včela pílí
tvuj přítel v jezera dli modrém kruhu,
hvězd obraz: leknín bílý.

Tak nebe nad sebou máš nedozírné
a nebe v hloubce vod i v srdce vznětí;
co tobě dílny ruch, co křiky vírné
všech mimojdoucích třeštitelův i dětí?
a nechať mrak ti náhle peruť skalí,
ty s hlavou na prsou, zříš bez úžasu,
jak zlatý proud, jenž ňadry se ti valí,
pln hudby jest a jasu.

A jaký pohled vábný to a krásný,
když na pel tvého kmentového peří
lesk padá hvězd jak výše pozdrav jasný
a na východě červánkem se šeří,
jenž křídla tobě zlatí úbělová:
tu myslím vždy při velebném tvém zjevu:
Tak má být také duše básníkova,
když vznáší se v říš zpěvu.

Špaček.

Kraje šednou, stýská si hvozd tmavý,
a ty s ním, můj pěvče přeletavý,
a ty s ním, vždyť jeseň v kraje kluše,
a ty s ním, i zpěvná moje duše.

Listí žloutne, brzo sprchne dolů,
zase máme loučiti se spolu,
a mě vždy tak divně srdce bolí,
když se v stádce slétáš po okolí.

Rád tě mám, ty zpěváku můj raný,
jenž nám věštíš jaro před skřivany,
a pln ruchu stromů na temeni
zpěvem lesy budíš z polosnění.

Rád tě mám, jenž v slunce teplém zlatě
slétáš na klín okytěné hatě
a s perlami v zelenavém peří
písně pěješ na omladlém keři.

Rád tě mám, a mysl tvoje čilá
jako hochu už mi drahou byla,
když jsi vesel v štěbotu a křiku
z palašiny vzlétal na rybníku.

Rád tě mám, vždyť kam se sneseš, všady
kraj se mění na květnici Lady
a sad s luhem voní tobě díkem;
jejich křídlatým jsi zahradníkem.

Ano, ano, švarný druhu mládí,
už jak děti měli jsme se rádi,
a nechť v dálku rozehnal nás osud,
upřímnými přáteli jsme posud.

K nejdražším však upomínkám kladu,
v dědově když jabloňovém sadu,
na Olšince, v skalním lesa klínu,
napodobil's hravý klepot mlýnu.

A jak jsi mě pobavil až k smíchu,
když strýc pluhem brázdil stráně lichu,
a ty, chytrý, ochočený ptáče,
za trůn volil's hlavu přetykače.

Jak jsi doprovázel smačklým zobcem
vzdechy plužňat vlekoucí se kopcem
nebo skřípal po otřelém plíšku,
kde se drábce pojí na potížku.

A jak dětská sálala mi líčka,
když jsi vrzal jako korouhvička
na střeše, jíž vítr jal se hráti —
ach, ty časy už se nenavrátí!

Ty však přec se vrátíš z šeré dáli,
nechť by sněhy do budky ti vály,
vždyť tvůj odlet zvěstuje mi tklivý,
že ti drahy jsou ty rodné nivy.

Že luh tebou žije a ty luhem,
že pták květu a květ ptáku druhem,
že to v různých ňadrech stejně zvoní,
že co tento pěje, onen voní.

Proto vím, když listím pláče boučí,
proč tvůj rod tak dojemně se loučí
a pln stesku kolikrát se vrací,
nežli v mlhách jeseně se ztrácí.

V také chvíli, v také smutné době
víc než jindy připoután jsem k tobě;
sklíčen volám do vzdušné ti dráhy:
„Příteli niv rodných, vrať se záhy!

Vrať se s vánky, jež nám jaro nosí,
vrať se v stráně, k vodám do rákosí,
v luka, sady, pole, družný ptáku,
pomoz nám je čistit od slimáku.

Od slimáků, již nám podle ruší
květ i plod i dětí útlou duši,
a co drahým nemohou vzít plenem,
aspoň hnusným povlékají hlenem.

Za to budku postavím ti dvojí
na jasaně, pod okny jenž stojí,
dřív než zimě ve tvář slzy skanou
a na ňadrech země růže vzplanou . . .

S Bohem, s Bohem! Z jara na shledanou!"

Orel.

Na skalním trůnu hrdě stál
mohutný orel, ptactva král,
zablýskal okem v šíř i dál,
rozhléd' se, hlasně zaklektal
po dálném lesnatém svodu:
„Ptáci, zvu všecky vás k hodu!

Zvu dvořenínů vzácnou směs,
co má jich niva, luh i les,
zvu sokolí i soví rod,
zvu racky, věštce bouřných vod,
chřástaly, čápy i sluky
s drobnými dětmi i vnuky!

Už špihavci, kde který dlíš,
i datli, žluvy, blíž jen blíž,
sem holubové z končin všech
i rorýsové, na pospěch,
nedejte znova se zváti,
léto se končí, čas krátí!

Sem kukačky, jichž vroucně ždám,
i pěvci, nejraději jež mám,
sem drozdi z hájů, lejsci z luk,
i vy, jichž v půlnoc zvučí tluk:
slavíci, lindušky, skorci
k mému si pospěšte dvorci!

Sem, kdo jen můžeš, křídla tuž,
sem, černé vlaštovice, už,
sem, kdo jsi nejmenován zbyl,
buď strnad, ťuhýk, vrabec, hýl,
střízlíci, pěnice, rehci —
nikoho urazit nechci!

Sem, vynechán-li posud kdos,
ať dlask, ať brkoslav, ať kos,
ať mandelík, ať koroptev,
ať křivka červená jak krev,
s červenkou stehlík ať pestrý,
s jiřičkou břehule sestry.

Sem, kdo rád hnědých plžů rod,
kdo z polí hmyz a ryby z vod,

kdo larvy mravenců a včel,
kdo z tučných ponrav zmohutněl.
třešně kdo snídá i svačí,
hrozny i vajíčka ptačí.

Sem ze všech lesů, niv i lad,
kdo čil a zdráv, sem odevšad,
kdo prosem živ, kdo semenem,
kdo hmyzem, rybou, sem, jen sem,
ať třeba louskáte pecky —“
tiše pak dodal: „Králem jsem,
a sním vás, hlupáci, všecky! —“

———

Nocleh.

Pták skryl se v strom a do lenošky snění
večerní zorou zlíbán umdlen kles';
už západ v moře purpuru se mění,
a noc se chýlí na daleký les,
by uhejčkala svými perutěmi,
co zklíčilo i vzniklo v ňadrech zemi,
a vyrůstala hlavou do nebes.

Hle, v listí stulen hlavu k srdci kloní
a sní svůj sluncem vyzlacený sen!
Zda král, jenž v záři pokladu se sloní —
jej národ musel dát mu jako plen —
rév krví sladkou sytě napojen,
tak kliden jest a blažen v ňader hloubi,
jak pták ten v mladých listu svěžím loubí?

O čem as sní? O zdobě štěpných snětí,
o bílých květech rudě žíhaných,
jež vánek střásá v rusé hlavy dětí
a v purpur líčí jejich, ve rtů smích
i v rozvlněné setí brázd a lích,
z nichž mladých travnic ožehnutá paže
mák planý s charpou v kytku sobě váže.

Sní o vážkách, jež křídly jako z kovu
sem tam se prohánějí slunných chvil,
o motýlu, jenž při milostném lovu
na srdci lechy nádherné se spil;
sní o pavouku velkém, jenž se svil
v síť na modřínu chytře rozepjatou,
by před západem lapil mouchu zlatou.

Sní o květech, jež v ňader jeho tísni
se rozvíjejí ve zvučící lad,
o květech rudých růží, bílých písní,
jak sní je v slunném kouzlu jarních vnad
za jitra zorou objímaný sad,
v němž s dívkou hoch si v toužném srdce chvění
své lásky první dali políbení.

Sní o matce, jež léta na úsvitě
pod stromem na poli, kde ondy dlel,
své krve květem napájela dítě,
prs sněžný byl a v tváři růžný pel,
již na rozchodnou zvučně píseň pěl
a na niž denně ve žní zlatém čase
skryt v hnízdě čekával, až přišla zase.

A slyšel ji, jak smála se a pěla,
svůj poklad držíc květem živých pout,
k úst poupěti své rty jak uklánčla,
a nikdy nemohla jich odtrhnout,
snad duši svoji v dětskou chtěla vsout
a jeho ssát, by jedno byly spolu
již věčně věkův v radosti a bolu.

Sní o dětech, jež v hovoru a smíchu
na jahod chodívaly sladký hod
a naschvál v dětsky lehkovážném pychu,
na nejstaršího hocha častý svod,
vždy borůvkový temně modrý plod
si roztíraly po růžovém líčku,
by zástupem se staly kominíčku.

Sní o své družce as, jež k hlohu keří
jej mile vábí na milostný kvas
a perutí svých lesklé tříbí peří,
i prsou svých, a volá zas a zas,
by přiletěl, než vzroste nebes jas,
a hvězdami než usměje se nebe,
že oba nalezlo spát vedle sebe.

Sní, jak se s dětmi, s ženkou k jihu vrací
přes potměšilý siné vody vzruch,
jak v blahém štěstí k nové hnízda práci
zve v palmových ji stromu stinný kruh,
kde valná hejna krouží zlatých much,
z nichž pro své děti v keře milé skrejši,
vždy přinášeti budou nejtučnější.

Ó jaký jas! A ze snu tiše zpívá...
Však slyš! Kdos chytl šumnou za větev,
jež černou chvojí výstražně ti kývá...
Ó běda, procitni a viz ten zjev!
Toť plavá kuna jest, jež pije krev,
všech okřídlenců škůdce zlý a lstivý...
Ach, marně, navždy dozpíval druh snivý!

„Tak lstná je smrt," děl zlekán jsem sám sobě,
„tak zákeřná a milosrdná přec!
Snad je to líp, než kdyby v zimy době
jej zžehal mráz a mořil jinovec,
neb kdyby dusná svírala ho klec,
když písně svobody zní z ptactva davu,
leč o žalář on rozbíjel si hlavu!

Já aspoň přál bych si, až dojdu hrobu
a místo moje mladší zajme druh,
by takového snění květnou zdobu
mi v duše hloubku milý vdechl Bůh;
bych snem svým volně prolít' rodný luh
a v ptačích písní libovonném květu
jat smrtí vznes' se v oblast lepších světů."

Odlet.

Noc snivou na srdci měl les
a hvězd bohatý květ —
já v hlavě dum i záhad směs
a v ňadrech stesk, jenž v srdce kles',
šel z denních potulek jsem zpět.

Byl umdlen jsem jak rudý list,
jímž v podzim pláče strom,
když pavouk počal síť v něm příst —
tu jemný vyrušil mě svist
a ptačí sten ve svistu tom,

Šum křídel nad hlavou jsem slech',
a dole stín se mih',
já bezvolně jsem z hloubky vzdech';
to ptáků podzimní byl spěch
do jihu končin jasnějších.

Jak někdo by ho plašil v dál,
spěl chvatně s ptákem pták;
snad váben světlem, jehož ždál,
či vichrem, jenž ho z cesty svál,
polítne přímo na maják.

Svou hlavu roztříští tu snad
a klesne v příboj vln,
jež přivalí se odevšad;
zda vyletěl, by zklamán pad',
že touhy po světle byl pln? —

Či jiní jsme než ptáků rod?
I našich křídel tep
na různých světel tíhne svod,
kde záhad příboj duní spod,
a smělou tříštíme si leb.

Leč Ikarem kdo touží být
a letmo k slunci plout,
ten, nechať hromy počnou bít,
ni nad mořem se nesmí chvít
ni bát se ohněm zahynout! —

Po pravdě touhou nezkrotnou
nám vzlétati je všem,
ať blesků ohněm, mraků tmou!
Zda poznáme kdy duší svou,
proč přišli jsme, kam jdem?

IV.

Věrní pěvci.

Chlad, všude chlad, les tichne, zpěv se ztrácí,
kde květy smály se, tkví bílý sníh,
bouř staré sosny vyvrací a kácí,
jen tu a tam se ozve na větvích
pták opuštěný, snílek sivopérný,
leč rodným nivám do smrti až věrný.

A zpívá, lká sny duše osiřelé,
již zlíbal ondy slunný krásy ret,
k níž hoří purpurem své krve vřelé,
nechť mlází vrhá jíní naň a led,
blah zpívá dál i přes hněv mraku černý,
svým rodným nivám do smrti až věrný.

Chocholouš.

Z úvozu rýhy hlavu zved'
veselý šohajek ptačí,
rozhlíd' se vůkol, v pole slet',
po stříži v brázdě si kráčí.

V zahnědlý prostě oděn šat
na hlavě chocholkou třese.
„Zpívá-li?“ „Zpívá! Aj, pak z blat
sotva se k blankytu nese!“

„Poslyš!“ „Aj, knikal ten ti vhod?
tomu že pěvec se říká?
vždyť pije z kolejných jen vod,
kal mu až na hlavu stříká.“

„Ovšem, leč vod těch krupěje
v nitru se v rubíny mění,
vroucněji-li se rozpěje,
nad něho básníka není.

Zazvučí-li si na sněti,
pučí sněť, chví se a kývá,
a když to k srdci doletí,
je z toho pohádka tklivá.

Mrtva je hlína, z ní však přec
nebeská vyrůstá krása,
dal-li jí život umělec
ohněm, jenž v duši se jásá.

Z chaosu, z kalu stvořil Bůh
zázraky, skvrn jež jsou prosty,
proč z prsti orné tvůrčí duch
nemoh' by vyvážit skvosty?“

Vrabec.

Den temný z klínu jeseně se rodil,
měl bledou tvář a sivý zrak mu vlh',
mrak šedou roušku na skráně mu hodil,
a země ukryla ho v pleny mlh,
a po obloze těkající chmury
pýř bílou v lůžko sypaly mu shůry.

Tu na dvůr statku, zkad pět cepů znělo,
by zrna klenot zlatý vydal klas,
za stádcem stádce vrabců přiletělo,
leč vyplašeno na strom vzletlo zas,
jenž větry obrán o vše, co měl v létě,
jak žebrák hostitelem byl jich četě.

Jsa hostem právě horském ve přísténku
po čerstvém vzduchu světničky jsem prah',
ač sivé mlhy válely se venku,
a bílý pápěr ležel na horách;
i viděl jsem v těch větvi ptačím stádu
ruch předivný a vyslech' hlučnou svádu.

To bylo třepetání, bylo hluku!
Ten pýřil se, ten kloval do větvic,
ten křičel hlasně v chomolný rej zvuku,
ten skákal druhu podurděně vstříc,
ten těkal tam i sem, ten dotíravý
pýř černou družce s křídel rval i hlavy.

Já dlouho hleděl do koruny stromu,
až zvěděl jsem, že vrabčí byl to sněm:
ti ze všech polí sletli se i domů,
by o svých strastech rokovali v něm:
já duši svou jsem v jejich srdce vnořil
a znal jsem v ráz, co který zahovořil.

Tak vystih' jsem, že radili se ptáci,
jak nových řádů sestrojiti svět,
by hynout nemoh' jeden tuhou prací
a druhý válet se a zahálet;
by, když mře žebrák při mrazu a hladu,
pán neukládal zlata na hromadu.

Výš ostatních sed' chlapík načechraný,
všech náčelník, či vrabčí doktor snad,
ten vrtěl černou hlavou na vše strany,

a dotazován hlučně odevšad,
svár konejšil a volal: „Jen ne hádku,
všem slovo dám, leč pěkně po pořádku!

Vy víte, co nám vyčítají jiní:
že vyrůstá nás jak po dešti hub,
že hrubí jsme a závistní a líní,
že naším řemeslem je zášť a lup,
že kde kdo muže, kouše se a sváří,
že podvodní jsme ptačí proletáři!

Že nic a nic nám není podle chuti,
že majetek nám nic než dravý plen,
že proti jiným vzdorni jsme a kruti,
že volnou lásku mužu chcem i žen,
že mrav a řád z nás drze každý ruší,
a že nám v posměch Buh i věčnost duší.

Že štěpu květ, než v plod se zmůže, rveme,
jest také lež! Snad stane se to kdys,
larv z něho mocí dobýti-li chceme
a dechem slunce oživený hmyz,
leč ptám se vás, co jiným v širém světu
za hříšné choutky oběť padne květu?

Že víno škubem nemajíce studu,
než sílu vykrvácí jeho plod
a zlatým zdrojem perlí z klenby sudu,
je z půle pravda jen a z pule svod,
a pak, což réva hroznu poklad nosí
jen pro vznešené kvíčaly a kosy?

To vše je klam a lstivá léčka pouze,
a tu a tam vzrost' taký-li z nás čin,
jen bída k tomu hnala nás a nouze
a vzlykajících útrap plný klín:
proč radou pouze pomoci nám skýtat?
či nesmí prosty vrabec ani litat?

Kde jsou, kdo pro nás koutek v srdci mají,
kdo skrovné lásky chudobkový květ?
kdo o zář očí našich dětí dbají?
kdo o perutě k vzletu z tůně běd?
kdo rty nám ukájejí žízní siné,
když z ňader ran nach života se line?

Zpěv lahodný-li naší duši schází,
toť bez důmyslu záře není přec;
ej, často v krzně chundelatých frází
chví bídné myšlenky se kostlivec,
jenž pro publikum vyžilé a slepé
jen zimomřivé zvadlým zobcem klepe.

Nuž, zásady své povězme již směle,
nechť ztřeštěným je zovou bláznu snem.
my Boha v mozku máme, v srdci, těle,
a co nám káže, to nám zákonem;
nic z hloubky ňader nám ho nevystřebe,
zní: „Miluj bližního jak sama sebe!"

Je mnoho nás, a bereme-li z polí,
když v slunci zrají, více klasů snad,
proč divno jim? Zda máme panské stoly?

či semenec? Ej, rozkáže-li hlad,
tu nepomůže hartusit ni láti,
líp dobrovolně, čeho třeba, dáti!

Těm ovšem líp, kdo v pěkné kleci chrní,
když za mrazu nás tajně hostí chlév,
vždyť mají hojnost přerůzného zrní,
leč my — my nejvýš hrst jalových plev,
a v lázni ze skla když se jiní pruží,
my koupat smíme se jen na kaluži!

Či staví nám kdo budky po okolí
neb teplé hnízdo upravuje v klec?
Spíš zlobně sráží hned, kde stan si volí
a lůžko slamou stele našinec;
zda někdo dbá, když z podkroví je smetá,
že zahyne v něm útlých dětí četa?

Leč bída nedbá smrti, nedbá žití;
my zorlíme, až zloba vnikne hloub,
jdem zvolna sic, leč svoboda nám svítí
jak ondy bludným v poušti zlatý sloup
i věříme, že v nedaleké časy —
nechť krve křtem — též doždáme se spásy.

Střel smoud a blesk nás věru nezastraší
ni strašák houpavý a pestrý věch,
tím leda párek motýlů se plaší,
ne smělých odvážlivců houfný sběh;
ať stum zbraň smrtonosná žití zkrátí,
což na tom jest? V čas tisíce se vrátí!

Pak také pro nás jara den se zjeví,
a zvučné rhytmy vytrysknou nám z prs,
a nebudou nám v úděl pouze plevy,
leč sladkých jahod vypěstěný trs;
pak také pro nás třesně budou zrátí,
a nebe úsměv na vždy se nám vrátí.

I my se vznesem v zpěvných díku sféru
a v skřivánkova chrámu modrou výš,
skvost perly na každém nám utkví péru,
a v ňadrech harmonií ladná říš;
i my kraj světů rozneseme zvěsti,
že v bratrství a lásce jen je štěstí! —"

Čím hlučnějším to bylo sněmování,
tím víc v mé hlavě množilo se dum —
a v purpurného slunce ranním plání
jak krví polit bílý dřív byl chlum,
a cestou mimo, plné rudé tváře,
jel boháč z města hbitém na kočáře.

I přes kol rachot sněmovali ptáci,
až kočí v smíchu v stádce bičem švih',
já viděl, jak se dvé jich s větví kácí,
leč ostatní druh za druhem se zdvih'
a v hlučném pokřiku a plachém zmatku
přes hřeben střechy sletl na dvur statku.

Dál kočár spěl, leč za kočárem s holí
šel chudák potulný; byl bled a chor,
snad žebral kousky chleba po okolí

od útrpnějších lidí Žďárských hor:
hruď propadlá se kašlem třásla v hadrech,
já zachvěl se, a křik mi vázl v ňadrech.

Ven chtěl jsem nepokojen z nízké síně,
tu na prahu strýc s ubožákem stál,
pak bibli bratrskou vzal z rohu skříně
a mě i jeho vlídně k stolu zval. —
Ten den dva choré pod bratrským krovem
v zdar chlebem vyléčil a lásky slovem.

—

Stehlík.

V mlh závoj Jeseň luhy vine,
stesk padá v kraj i v lidský sen;
hej, stehlíku, můj harlekýne,
pojď, obvesel mě chvilku jen!

Pojď, švarný ptáku rudé tváře!
když druhy své rád škádlíváš,
snad od starého písničkáře
též trochu poškádlit se dáš.

A smíš-li na rejdišti nivy
žert ze sýkor a pěnkav mít,
proč nesměl bych tě, hašteřivý,
též s dovolením poškádlit?

Jsme oba volni, chvilka stačí,
mně k vůli učiníš to snad,
sic lestkvice dám na bodláčí
a naučím tě poslouchat!

Nuž jak? Ej, vzdorně házíš hlavou,
ni semen nechceš darem mít?
tož půjdu na tě s usmívavou
a budu trochu lichotit.

Nic neboj se, můj švarný hochu,
nač v prchavý se dávat let,
což nelze pěvci s pěvcem trochu
o moudrých věcech rozprávět?

Vždyť víš, ty pestrý květe ptačí,
že dřív, než sněhy počnou vát
a bouře krajem těkat v pláči,
v klec veršů svých tě musím dát.

Nuž pojď a zanech všeho všudy,
pak můžeš zase s druhy hrát,
jen tenkrát zaplaš moje trudy,
buď vděčen mi, vždyť mám tě rád.

Již tenkrát, milá ptačí duše,
jsem velkou radost z tebe měl,
když v poli s vršku plané hruše
pět synáčků jsi vyváděl.

Jak třepali se ulekaně,
že za šera, než svítal den,
již z visutého hnízda maně
tvůj štěbot vyzýval je ven.

No, nyní máš je v bezpečnosti,
já přeju ti to, žehnej Bůh,
vždyť milé ve vás máme hosti,
nechť les i sad je bez lopuch.

Nechť málo řepky, málo býlí,
a zřídka len a zřídka mák,
přec, nechať zima vůkol kvílí,
k nám družíš se; jsi hodný pták.

No, rád tě mám, vždyť ustavičně
tvá píseň zvučí se všech stran,
když na sněti se houpáš sličně —
jsi roztomilý tatrman.

A kterak varuješ své druhy,
když luňák do hvozdu jim vnik'!
Ty dřív, než krouží svoje kruhy,
jim hlasně voláš: „Pekelník!

Zlý pekelník je zase tady,
pryč, rozleťte se do všech stran,
rod v listí ukryjte svůj mladý,
než zhyne z luňákových ran!"

Též z legendy tě ctím. Skryt v keři
v před nedral jsi se ptáků hned,
když Pánbuh maloval jim peří,
a skromně čekal's naposled.

To řídká ctnost je naší doby;
tak mnohý v před se tlačí teď,
ač cizím jen se peřím zdobí
a v hlavě plevy má a smeť.

Ty's z jiných, proto Všemohoucí
tvé zdoby nad sta jiných dbal,
an rajských ptáků barvy skvoucí
na rozkošný ti úbor dal.

Ač vzal jen, v kelímku co zbylo,
a jezdil štětcem, jak kde moh',
přec v tobě se mu zalíbilo;
jsi nejkrásnější ptačí hoch!

Tu rudá je, tam žlutá lata,
čerň na křídlech, skráň bílou máš —
to značí sice renegáta,
leč přes to, jonáku, jsi náš.

Stráň rodná nad nivy ti steré,
jí neopouštíš ve zlý čas,
ať vichr cuchá ji a pere
a trhá křovin řídký vlas.

Tak nevážíš si vlasti mnohý,
a proto zdráv a šťasten buď;
Bůh dej ti locik celé stohy
a vrouci písně v bujnou hruď!

A mrazy přijdou-li a deště,
sleť k nám a nestrachuj se nic,
my máme ve vikýři ještě
hrst znamenitých makovic.

Přijď, neboj se těch lidských bytu,
ne všude nástraha a klam —
a nyní leť si do blankytu;
já motiv chtěl, a již ho mám!

Skorec.

To bylo v úžlabině Váhu,
kde voda přes úlomy hor
jak zběsilá si razí dráhu,
než ňadra utíží jí vor;
kde peří se a divně těká,
až jako z diamantů stéká
do bujně rozvětvených drv...
tam spatřil jsem tě ponejprv.

Tvé hrdlo zřel jsem sněhobílé
a krátkých křídel černý pýr,
když odpolední slunné chvíle
jak střela vnikl's u vod vír;
to byl tvůj palác křišťálový
vždy hynoucí a stále nový,
a vždy, když ven jsi vyletěl,
skvost perel na šíji ti tkvěl.

Věz, tenkrát, ptáku milozvučný,
v hor luzném kraji kol a kol,
kde pláč a zpěv jsou nerozlučny,
v ráz zjev tvůj jsem měl za symbol
těch, již zde v jařmu neustálém
v zdroj žití rozpěněný žalem
své duše pestrý noří sen,
až skvostem písní letí ven.

Buď zdráv! Až k slunci ať se vznáší
tvá duše nad pozemský luh
vzdor těm, jimž pochoutkou je dražší
než tvoje píseň tučný pstruh,
a proto hubí tě a ničí
jak u nás Vydry *) na poříčí,
kde viděl jsem tě napošled
pod křišťálový krýt se led.

To na hod vánoční se dělo,
když vodu ledný zdobil třpyt
a hejno sýkor přiletělo,
jež zatoužily perly pít;
mně tenkrát na Šumavské pouti
přál Bůh tvé srdce vyslechnouti,
a dojmů z Tater zlatý sled
v mé duši znova ožil hned.

---

*) Vydra bystřina tekoucí divokou rozsedlinou Šumavskou.

Zlatohlávek ohnivý.

Kde po pás v sněhu dumá lesní chata,
den v červánkovém plášti k hvozdu táh',
a hojnost kapek taveného zlata
chvěla se na sosnách.

Hle, kterak v slunci mění se a skvějí,
na bílý s oblak padajíce sníh,
a poskakují v rozpustilém reji
jak živy na větvích.

A věru, ony krůpěje jsou živy;
jeť ohnivých to zlatohlávků rod,
an slaví pokraj zasněžené nivy
svůj novoroční hod.

Zda každý živou kapkou zlata není?
Jen pohleďte na čilý ten dav,
jak hrdě nese v poskoku a pění
svuj zdobný zlatohlav!

Ej, kmitá se to stromu haluzemi
jak okřídlená četa žhavých střel,
snad krupějemi slunce padli k zemi,
když Bůh je utvářel.

Teď živé zlato na hlavě jim raší —
a kterak hebký je ten něžný skvost —
jen nezpyšněte, zlatohlaví braši,
mou slyšte upřímnost!

Víc skvost mi ten, jenž z ňader se vám prýští,
než ozdobného peří zlata směs;
kdož pak teď ctí, co na hlavě se blyští?
co v hlavě, platí dnes!

Nech třeba slunce na kabát nám sletí
a hvězdy svítí s dvojích náramnic,
když nejsou hvězdy v mozku ladné spleti,
na šatě nejsou nic!

Křivka.

Zimní slunce v cudné horoucnosti
zlatou hlavu vzneslo nad obzor,
čarodějně krásný den se hostí
od nížiny říčné po kraj hor,
jimž pokládá zora v luny sledu
za čelenku zlatou čapku z ledu.

Jak dvorana v záři sterých svící
hvozd se zaskvěl sněžně vyzdoben,
tlupa jedlí s diamanty v kštici
pyšnila se jako kytka žen,
v jejichž vlasech opály se blyští
a v rej barev ve světle se tříští.

Královně jich chvojném ve vrkoči
jako z krve velký skvost se rděl,
pyrop snad, leč křídla měl i oči,
kmital se a třepotal a chvěl,
ba já mněl, že v šeru polosvětla
na té sosně živá růže zkvetla

Ty's byl půvab ojíněných lesů,
jejich jara oživený sen,
míhal jsi se v bílých vloček směsu
křivým zobcem v snětech zavěšen,
z nichž, jak zdiven uviděl jsem z dáli,
v slunných perlách sněžné hvězdky tály.

Díval jsem se na tvou postať milou,
na zahnědlých křídel čilý šum,
a v mou duši divným steskem spilou
roj se snášel zkrvácených dum
z šedých končin dávno zašlých věků ...
o Bohu jsem snil i o člověku.

Zaúpěl jsem snů těch krutou tíží,
rychlejším byl náhle srdce tep;
zřel jsem tě, jak na golgothskem kříži
z rukou Spásy ostrý taháš hřeb,
a jak Kristus s probodnutou hrudí
znovu k žití s úsměvem se budí.

Poznal jsi, můj okřídlenče lepý,
že zde lásku, štěstí, mír a klid
ukřižoval různou vášní slepý

křivý soudce, neupřímný lid;
poznal jsi a napřed tušil's asi,
kdo zde mře a přec se k lidstvu hlásí.

Že to Láska, symbol vykoupení,
kterou vraždil svárů běsný zjev,
že to Kristus, v posledním jenž chvění
posud všecku nevycedil krev;
dál že satan plodí záští hady
a že posud Golgotha je všady.

Ach, a nejhůř u nás, huř než kdysi
Spasná láska k rozmnožení běd
na kříži je přibita a visí,
bok je proklán, potrhán je hled,
a kdo mimo kráčí, v tvář jí plije
a hrot hřebů hlouběj do ran bije.

Zhyne v zachmuřených mraku tísni,
nevzplane-li smírem každá hruď;
proto k tobě vroucí volám písní,
sdílný ptáku, pomocen nám buď,
a tu lásku, již hřeb svárů víže,
před skonáním s námi sejmi s kříže!

Hýl.

Ký zpěvák švarný to a ranný?
I hle, toť hýl!
Jak z bavlnky je načechraný,
či vzrost' a ztyl?
Hruď vzdutá z lesklého je nachu,
plášť modrý z pernatého prachu
a černý týl.

Je hodný, klidný, učelivý,
ten milý host,
ať v kleci je, ať v klíně nivy,
má na všem dost;
že lapit dá se ledakomu,
to přičteno buď pouze tomu,
že lstí je prost.

A ještě vzácnější má ctnosti,
že bratrům všem
je vzorem družné oddanosti
i v čase zlém;
z nich jednoho-li ztratí hejno,
tu žít neb umříti mu stejno,
leč v právu svém.

Ej, věru sotva hýla znají
a pravdy běh,
kdo hlupákem ho nazývají
a za posměch
při ledabylých zábav směsi
v žert druhům na nosy ho věsí,
hloupějším všech.

Hýl chytrý je a bystrý, věru,
a vzácný zjev,
když tím, co slyšel v síně šeru,
v něm zhárá krev,
zvlášť zpívá-li ty zadumané
„Kde domov muj?“ a „Hej, Slované“,
náš pláč i hněv.

Zpěv jeho v duši soucit budí,
vždy smutný však,
že srdce zachvěje se v hrudi
a zvlhne zrak:
Tak zpíval ondy choré dívce
tam na Šumavě u myslivce,
u pláňských mlak.

Jak mile usmála se v loži!
Chvil prchlých zář
klad' milostivě anděl Boží
na její tvář,
a jako růže úběl sněhu
dvou líček přizdobil jí něhu
sen, žití lhář.

V tom ptačím zpěvu znova slechla
své štěstí pět
a hlavu pozvedla a vzdechla:
„Teď přijde květ;
hýl zpívá, obloha se jasní,
já uzdravím se jara básní
a zlíbám svět!

Vždyť z dálných potulek se vrací
k nám teplý jih,
sníh na hor temenech se ztrácí
i z orných lích;
strom v sadě květnou zdobu tuší
a já keř růží v snivé duši
a hnízdo v nich.

Vše oživne, co chladem stydlo;
svých záslon šeď
dá obloha si na bělidlo,
a já — já, hleď,
můj hýle, veselý a žvavý,
své kmenty, jež nám do výbavy,
a vstanu teď!“

A zvedla se, leč znova klesla
v podušek běl, — —
a v ptačím popěvku se nesla,
jak Pán Bůh chtěl,
výš duše její trpělivá,
kde kvetla nebeská hvězd niva,
a pták jí pěl.

On kouzlil v zlata skvoucí zdobu
sníh na horách
a přenes' přes propast ji hrobu
i smrti strach;
on v sen jí změnil konec žití,
jenž jako píseň, zář a kvítí
jí srdcem táh'.

Snad slyšela v něm na šalmaje
své štěstí hrát,
jež v lepší volalo ji kraje
z chvil žalných ztrát
a líbalo ji v usmívání —
tož, hýle, nech tě všickni haní,
já mám tě rád!

Jalovčák.

Buď vítán, pěvče dumavější všech,
ty elegie norská,
kde slavíkem tě zovou na Fjälldech,
v nichž jezera sní horská
sen nebes blankytný, a los kde svěží
přes ztuhlý sníh v skrýš plavé družky běží,
když břízy Šaterdalské zlíbal jih
po dlouhých nocech severních.

Buď vítán k nám a stan si volit rač,
nač prchat v strachu stálém,
což mníš, že lapit chci tě na roháč?
vždyť nejsem Martialem,
jenž, nadšen masa tvého vzácnou chutí,
sta praotců tvých lákal v zahynutí,
by těla jejich za pochoutku měl
a Orvietským zapíjel.

U mne jsi bezpečen, mám rád tvůj zjev
a cením víc tvou krásu
i líbezný a jásající zpěv,
jejž v srdce vložil ti snad první z Asů,
jenž na jazyku posvátné má runy
a vyvoleným skaldům ladí struny,
by při harfách mu pěli duší květ,
než fenrir zhltne svět.

Proč nezpíváš, co ondy jsi mi pěl,
svůj stesk i sladké hoře
a vše, co druhdy toužil jsi a chtěl:
snů růžovaté moře,
v něž hrouzila se mile rozechvěna
tvá zpěvná duše pro část nebes věna,
pro lásky perly, jež v ně život klad',
i pro slzy, jež v sutky přešly snad?

Ó pěj! Já s tebou všechen cítím žal
a všechnu radost v slok tvých davu,
vše zlato milých chvil i rmutný kal,
jenž na moji pad' hlavu,
již ověnčila v konec mého žití
hrst krví srdce zkropeného kvítí,
bych ze všech ondy vytoužených zdob
nic sobě neodnesl v hrob.

Ó pěj, ó pěj, můj příteli, vždyť vím,
že z Bragovy pil's číše
a dařen jablkem jsi čarovným
z té Iduminy říše,

jímž nesmrtelnost kyne písni tvoji
a svatá paměť věčném v lidstva boji;
že září umění, již v srdci máš,
mrak žití přetrváš!

Ó pěj! Já v nadšení tě poslouchám
a čelo v dlaně kladu,
až plné srdce zvučných zvěstí mám
z niv Asgardských a sadů,
kde s hlavou svislou duchové se plouží,
již krůpěj medu věčnosti mít touží,
zkad povzdech slyším zklamání a kvil...
Či to muj vlastní byl?

Čečetka.

Mé družné čečetky, když v rubáš oděn svět,
vy přilétáte domů,
ať sever mračí se a jíní bílý květ
tkví v černých kšticích stromů;
k hor břízám truchlícím vás čilý nese spěch,
vy sněhu rudé zdoby,
nechť řeky oněmly a mrazných nocí dech
vám prsa prochvívá a bodá mečem zloby.

Jak krve krůpěje, tekoucí létu z ran,
jež mřelo vichrů kvasem,
slétáte na úběl, jímž lesní pokryt stan,
a granátovým jasem
se rdíte v třepotu, když slunce zlatá zář
pláň vroucně líbá sinou,
až jiskří radostí a rumění se tvář,
a slzy blaženství jí v perlách z očí plynou.

Rád na vás pohlížím, když probouzí se bor,
vy palečkové ptáci,
a toužím vyslechnout váš drobný rozhovor
a vystihnout, co značí,
a v hlavě skloněné, když sleduji váš zpěv,
sny podivné se rojí,
když za jednoho z vás sbor všechen cedí krev,
a pohnut pohlížím, jak statečni jste v boji.

Ten lesklý na hlavě i hrudi rudý chmýr
je rekovnosti znakem,
jste tělem malí jen, leč duch váš bohatýr,
v boj pouští se i s ptákem,
jenž z loupeže je živ, a druhdy viděl jsem,
vy moji drobní reci,
jak jste se tužili, když brat rván ostřížem,
až z dravčích osidel a spárů vyváz' přeci.

Jste vzorem družnosti, vám rodný řád je svat,
jímž bratr k bratru stojí,
tlum za jednoho z vás a jeden za tlum rád,
když káže cit, mře v boji,
z vás každý odhodlán i peven jest a směl,
ať hrozí vrahů stáda;
leb s hrudí krvavy jsem u všech uviděl,
leč nikde krvavá jsem nepostřehl záda.

Kéž jak ten útlý pták, muj lide, srdce máš!
Jen sketa srdce ztrácí,
když hrozný s pavézou se blíží Goliáš,
jejž druhdy David kácí.

Ten, koho s bojiště v dál žene chabý strach,
všech nejhorší je sketa,
a komu velikým je vypínavý vrah,
sám bídně vraždí se, a navždy po něm veta.

Před bouře hrozbami, před zbraní divých rot
jen baba v kout se krčí,
leč statnost chytá v pěst a svírá meče hrot,
když na prsa ji trčí;
za život bídácký, za hrstku lesklých plev
jen rab se práva vzdává,
leč z reků padlých hlav, již za rod dali krev,
duch slávy vznešený a nesmrtelný vstává.

Lednáček.

Líbá slunce v kment oděnou zemi,
a ten vroucí jeho lásky žeh
diamantů září kyticemi,
jež jí z jara kvetly na ňadrech,
a jak sivá vlhkých kotlin mlha
na vrcholky lesů jiním šplhá
ze srdce jí horoucího vzdech.

Bílé kštice, samé kmetí hlavy,
zadumaný k zemi klonil les,
z křoviny když říčné v Pootaví
jako šíp jsi přes řeku se nes'
a pýř skvostná tvých perutných oudu,
zaleskla se v jasném slunce proudu
v opálu jak hravá barev směs.

Za topol jsem utulil se tiše
touhou jat tvůj vystihnouti zjev,
žití tvého hloubky znát i výše,
duše ozvěnou tvůj chápat zpěv,
jehož zvuky v ozářené hrudi
mrtvé země tajemně se budí
zaniklého jara zlatá krev.

V mysli procitly mi drahé zvěsti,
spící věky v blanách milých knih,
když jsi láskou na výsluní štěstí
zhynul ve spárech vln kosmatých
a pak prosbou družné Halkyony
spolu s ní vzlet' ptákem přes vln hony
na opálných krásy perutích.

Duchem zářily mi ony zkázky,
jež lid do chrámků svých srdcí snes',
ladný vzore nehynoucí lásky,
pějící dík světci do nebes,
který milosrdím plana v líci
nahému dal pláště polovici,
když u cesty na smrt znaven kles'.

Zřím, jak zlobou nepohřbená těla,
v jejichž tváře zpupný tyran pliv',
že jich duše za svobodou spěla,
zasypáváš vonným květem niv,
až tvou péčí okytěny jemně
rostou rovy z ňader siré země
jako dívčích prsů květný div. —

Zřím tě opět, Proudu nad zátočí
na kámen jsi k odpočinku slít',
sklonil hlavu, zjasnil hnědé oči
a jak střela u vody se kmit',
pod mlýnem jež vzdorným tepem kola
opjala hruď rozchvělou jen zpola
leskl'm plátvím, které mráz jí skyt'.

Vzlet' jsi opět, nezhlíd' jsem však tebe
zapadnouti v bílých keřů týn,
v řece jen, kde líbalo ji nebe,
chytlo oko mé tvých křídel stín;
voda pod ním třásla se a chvěla
přáním snad, by také pěvce měla,
jejž by hejčkal siný její klín.

I tvuj zpěv jsem vyslech' plný záře,
posud v srdci zní mi jeho květ:
„Nechať žiju život samotáře,
přece v duši kouzelný mám svět;
tam kde žití valná teče stoka,
povždy jiným sloužíš za otroka,
já však volně žíti chci i pět.

Hloubku blaha každý jinak měří:
někomu je malým valný sad,
někdo šťasten v nízkém hlohu keři,
jiný v květech nekosených lad
neb kde objat lunou háj se skvěje,
či nezvučí celé epopeje
někdy v osamělém stromu snad?

Zde, kde hluku světa není zřídla,
kde spí klamů nástraha i svár,
výš snů zlatá vznášejí se křídla,
jichž nemůže ranit koček spár;
není sám — to lichý zvuk je řečí —,
samotou kdo srdce svoje léčí,
když ho líbá poesie žár.

Nechať tone vlastních písní v smutku
při odletu mladých duše vnad
a mráz slzy jeho mění v sutku,
přec z ní kmitá prosté krásy lad;
tajeným on v srdci nachem hoří,
jak hvězd odlesk v modré hloubce moří,
s blankytných jenž výší v hruď jim padť.

Nuže pěj a kytku za kyticí
písní splétej září opojen,
za dar řece, zpěvačce té spící,
stříbrný jež dosnívá už sen;
však ti za to jarní její píle
skvost svých ňader pošle: rybky bílé,
až jí pás rozepne vábný den.

Pěj a někdy v podvečerní doby
poblíž řeky zaleť na hřbitov,
kde dva malé u cesty jsou hroby,
a kde svůj též přeji si mít rov;
nechť se prach můj po všem žití plachém
navždy smísí s dcerušek mých prachem,
zasyp nás tím květem zvučných slov.

Tamo počkám bez stesku a hněvu
v bezvětří svých halkyonských chvil
na soud o svém srdci, o svém zpěvu,
čas až přehne, jenž se zlobou spil.
Vímť, že doba krásu nezachvátí;
z ní i mně se k usmíření vrátí
zlatá záře v hrobních květů pyl.

Strnadi.

Pýr mraku dálné kraje v čechel skrýval,
a stále hojnějším byl jeho let,
zvon nebes šedý s bílou zemí splýval,
a konce nevidět.

Jen závěje, jak moře zbojné vlny
za divé bouře, rostly podél cest,
a sněti stromu byly guirland plny
a plny drobných hvězd.

Však slunce náhle jasnilo se v běhu
vzpomínkou usměvavou jarních dnův
a nasypalo do bílého sněhu
zář drahých kamenův.

Tu vy jste přiletěli, pěvci žlutí,
na stromy v alejích — ký byl tu ruch
a jati jara tuchou, v ňader zdutí
jste pěli s druhem druh.

To píseň byla jara na oslavu,
jež vítězně se bralo v srdce niv,
by všemu tvorstvu zmátl hruď i hlavu
ten jeho zlatý div.

Vy první byli jste jím okouzleni,
ten tam byl vašich ňader žalný stesk,
jen žlutý pýr při zvučných prsou chvění
jak ze zlata se lesk'.

A hnědá letka zvedala se tiše
nad šedý níž, leč výše zrudlý bok,
když vy jste, zákopníci slunné říše,
řad zpívali svých slok.

Jen sedm slabik zaznělo mi v sluchu,
leč jejich závěr tak mi v duši tkvěl,
jak ranní rosa z prohřátého vzduchu,
jak bílé růže pel.

To byla píseň bez kožichu frází
a bez vlečky, leč žár a cit v ní byl,
že stromu děd hnal mízu v útlé mlází
a mladé jaro snil.

Ó mám té rád, ty stráže domorodá,
tu vaši věrnost k rodným krajum ctím,
vy cítíte, co rve je, co jim hlodá
hruď mrazem ledovým.

Vy s lidem trpíte, jste povždy skrovni,
jak on je sám, ač veleti by měl,
jak vrány vám, již pěvcům chtí být rovni,
ta cháska drzých čel.

Vy neprcháte v cizí kraje, braši,
svých milých nájejíce stan i hrob,
vám chudá matka macechy je dražší,
nechť v tvář jí plivá rob.

Vy pravými jste bratry duše mojí,
a jako vašich zní mých ňader zvěst,
všech v útrapách, všech v strastech, v každém boji,
vlast nad poklady jest!

Nechť pláštěm zimních běd je skryta světu,
přec vím, že přijít musí slunný čas,
kdy při vánici krásy závěj květů
Bůh v klín jí hodí zas.

Střízlík.

Les rděl se políbením zory,
pláň usmála se, zjasnil dol,
a na temeni šedé hory
den bílý sedl na prestol,
leč mráz objímal spící zemi
pln vášně a pln vzruchů zlých,
a světelnými krůpějemi
led drobný hořel na větvích.

Já nedbal mrazu, nedbal sněhu,
a cestou k háji jsem se dal,
v němž vichor v divém koloběhu
změť diamantů rozsypal;
v mé duši sklíčené vše mřelo,
co kvetlo dřív; cit chladl v led,
v mlh sivé moře oko zřelo
a do vánice různých běd.

V mé duši lítost zastenala
a šeptala mi: „Vše je dým,
když radost srdce opadala
tvé krve květem nachovým;
když život upoutal ti křídla
a děti vzala bouře zlob,
jsi ptákem u vyschlého zřídla,
a míru skytne ti jen hrob!“

Já vzkřik'; mech zúpěl zpod mých kroku,
a z dum když vyrušil jsem chvoj,
sníh pršel s ní a zdál se oku
jak svatojanských mušek roj;
ač slavnostně se přiodělo
vše, co v té samotě jsem zhlíd';
přec v ňadrech srdce mi se chvělo,
leč mimo mne byl mír a klid.

Co zhlíd' jsem v lesa pološeří,
vše snilo tajemný svůj sen,
srn ukryt byl, a klubkem peří
zdál pták se k sněti přichoulen;
jen v jedlí vrkočích se mihnul
skvost živý, křivčin milý zjev,
a jak by střelec hruď jí stihnul,
pýř zdála se být samá krev.

Jak k modlitbě jsem sklonil čelo
a krásou líbán tajil dech,
tu pojednou to zazvučelo
ve sněžných křovin guirlandech;

tak rozkošný byl květ těch zvuku,
hned tlumený, hned hlasný zas,
že na srdce jsem tisknul ruku
a duchem slétl v jara čas.

Ten zpěv mě uchvacoval v nitru
a svěžil trilku kaskadou,
jež v dumném únorovém jitru
— déšť perel — padly v duši mou;
krev v žilách počala mně hřáti,
vždyť vyslech' jsem z těch ladných vět:
„Ať sněží! Vesna přec se vrátí
a poceluje všechen svět.

Jen vyčkej každý pravé chvíle
a nechtěj dříve květů mít,
než dojde země svého cíle,
a než lze růže v kytku vít;
dřív musí jaro luhy zrosit
a keře zhejčkat jihu van,
než můžeš za kloboukem nosit
lesk sedmikrás a máku vzplan.

Nuž hlavu vzhůru, milý hosti,
své zjasni čelo již i tvář,
nech zimu ňader minulosti
a ponoř duši v slunnou zář;
nač stesk, nač žal, jenž život krátí
a plaší drobných písní směs?
I tobě pohoda se vrátí,
až jíní s větví shodí les.

Nač srdcem mřít, nač zmlknout písní?
vždy z hloubky ňader na soulad
zvuč do světa, co duše vysní,
ať vedro stíhá tě, ať chlad;
nač hlavověsem býti tupen?
nač hynout tíhou vlastních pout?
až rozvine se keřů lupen,
pak snadno zase pěvcem slout!“

I ohlížím se, kdo to zpívá
mé snivé duši takto vděk,
a hle, tu s keře hlavou kývá
mnich houštin, ptačí paleček;
jak suchý list byl rzivohnědý,
blesk v černých očích se mu skvěl,
a křídla temných proužků zdobou
měl poseta a pěl a pěl.

Vždy hloub ten zpěv mi vnikal v prsy.
vždy mocněj' bušilo to v nich,
až v radostí mých suché trsy
zas svěžest dýchal slunný jih;
vždy teplej' ňadrům pro úlevu
hnal srdce rozprouděný nach
proud svěžesti mi v každou cevu —
a jara sen mi srdcem táh'.

Dík, střízlíčku, dík, pěvče milý,
ty's nejněžnější pěvců všech,
vždyť žal můj, číší útrap spilý,
jsi utišil i prsou vzdech;

dík, skromný básníku muj ptačí,
jenž věštíš jistý jara vjezd,
když zimní buran hvozdem kvačí
a lehá v závěj sněžných hvězd.

Ty's ukojil mě; v duši znova
svět slunný z mlžných bolů vzrost'.
tvá krásou prozářená slova
zas rozvila v ní růží skvost,
jímž ňadra zdobí perel četa!...
A smířen šel jsem z lesa tich. —
Buď žehnán, jehož písní zkvétá,
kdo v nitru svém již čeká sníh.

Sibiřanka.

Jak vločka sněhu právě nová,
jak cherubových křídel pýr
a květu špetka úbělová
slít' maličký k nám bohatýr.

Viz letky, blankyt bez obláčku,
a na nich přes příč kmentu pruh,
aj, aj, můj roztomilý ptáčku,
zkad k nám tě přenes' touhy ruch?

„Já přilít z Amuru!" I šlaka!
toť ovšem velký světa kus,
snad dál než stokrát na oblaka;
ty's tedy Rus, ty's tedy Rus!

Jsi pravoslavným dozajista
a velkým důstojníkem snad!
Tvá uniforma jak je čista,
a jaký ve všem sklad a lad!

Či všemocný jsi dvorní sluha?
hle, na tvém hrdle vzácný dar!
Toť Ondřejova řádu stuha,
jejž knížatům jen dává car

To řídká pocta, na mou kuši,
jak omámen tvým zjevem jsem;
mé srdce udivením buší,
tak malý, a již komthurem!

No zdrávstvuj, batuško můj milý!
Leč nyní pověz mi přec, kdo's?
sám samovládce snad, car bílý,
či carevič jsi? ... „Ničevos!"

Ne? Tak jsi nejmíň státním radou
A přec i vás, když konec jest,
do země k odpočinku kladou;
co všecka sláva, všecka čest?

Co všecky řády, všecky stuhy,
co žezla? Hračky nanejvýš,
když údy chladny jsou a tuhy
a kámen na hrobě a kříž!

Viď, diviš se, proč také stesky?
leč nediv se a vážně suď,
sám příčinou jsi, ptáčku hezký,
že plna vzdechu je má hruď.

Slyš, roztomilá excellencí,
mne zajímá tvůj kraj a svět,
a vím, k hor Jablonných že věnci
za krátko poletíš zas zpět.

Mám prosbu na tebe, můj zlatý,
kéž laskavě ji vyplníš;
i mně ty končiny jsou svaty,
tož, něžný bojarine, slyš!

Až slétneš k vodám Sachalínu,
háj mladý spatříš moře blíž
a v něm v bříz zlatohlavých stínu
hrob z kamene a na něm kříž.

Zde po života marné snaze
sní sám a sám můj drahý brat,
a děti nechal na Kavkaze —
ó, pozdravuj ho na stokrát.

Šel štěstí hledat pro své milé,
zjev jeho klamný v dál ho táh',
a střelou smrti potměšilé —,
pták raněný — mřel na vlnách.

Spí. Nechať píseň tvá mu zvučí
jak ondy v nejvěrnější hruď,
a květům, jež mu u hlav pučí,
má slza jarní vlahou buď.

A vzkazy útěchy, mé ptáče,
v dál dětem, vnučkům jeho nes,
kde Morják kvílí, Čemes pláče
a javorový šumí les.

Kde snivý syn se chápe pluhu
a pěstí vinnici a sad,
než slunce v zlatém polokruhu
jde za Marchotské vrchy spat.

A český lid jich na úpatí
po dlouhé zimě k jaru vzbuď;
již peruť toužíš rozepjati —
nuž vznes se! S Bohem — s Bohem buď!

V mrazu.

Ve slavnostně úbělovém šatě,
z něhož svítí diamantů zář,
kráčí Zima přes nivy a hatě,
v dálné kraje nořic slunnou tvář;
kráčí od hor přepodivným spěchem
a svým mrazně jedovatým dechem
tajeplně za své noční chůze
šňůry perel věsí na haluze,
snítky hvězdným obalujíc mechem.

Podél silnic, kde zní saní zvonky,
stříbro skládá v mocných závějích,
na klenoty mění travin stonky,
z neoraných vzrůstající lích;
na ujetou dráhu ptáků četa
s ojíněných stromů dolů slétá,
zrna lovíc troušená té doby
bedlivého vozky ze zásoby
nebo dětmi darem v cestu setá.

Jak se chvěje sbor ten zmořen prací,
před chodcem jak prchá, ale zas
k starému se nalezišti vrací
na chudobný zimy hodokvas;
málo je, co pro hlad s cesty trží,
sotva zkřehlých na nožkách se drží,
téměř bez vlády jsou křídla malá;
zima jim je k pleci upoutala.
Lze-li žít v té mrazu divé strži?

Rostou mrazu nájezdníci krutí,
stále hůř, čím noc se blíží víc,
kde se skrýt? vždyť valnou sněhu sutí
vnikla zima stromu do větvic;
v úběl sšedly kštice sosen v lese,
buk tíž sněhu zrádnou sotva nese,
modřín vzdychá, smrk se chví a stená,
sosna v bílou loktuš zahalena
shýbá se a starou hlavou třese.

Kamo na noc, přeubozí ptáci?
Ach, kam jinam nežli v stromu skrýš,
k větvím přitulí se ubožáci,
kde svá hnízda budovali spíš;
jak se choulí, jak se tisknou k sněti,
jara zvučné básně, nebes děti,
jak jim srdce buchá, hruď se chvěje,
a mráz stále krutší hvozdem spěje
po křišťálném sivých mraků setí.

Ptačí hlava na ňadra se shýbá,
rozželená strachem níž a níž,
mráz ji hladí, celuje a líbá,
k srdci vniká stále blíž a blíž,
provívaje rozčechrané peří,
až, jak ondy druhu v zkvetlém keři,
poddává se ptáče jeho vůli
a jak pestrá kulička se skulí
k patě stromu, v lesa pološeři. —

Dozpívalo. Ach, co písní asi
širým krajům zahynulo s ním!
Zelené až rozpoutá zas vlasy
sličná země jarým osením,
úplné-li její jaro bude,
úplné-li naše as, či všude
pozná velká příroda, že v mlází —
kde dřív zpíval — vzletný zpěvák schází,
jenž svou duši už jí nezahude?

Pozná jistě, srdce mi to praví,
že snad vůní navrátí ho v květ,
neb jak rým jej pošle usmívavý
v básníkova srdce zvučný svět,
k nekonečné písni lidské touhy,
neb jak výkřik utrpení pouhý,
jenž se z temna žití v blankyt nese...
Či přilítne — divně hrudí se třese —
spásy vzkazem v hrobu sen můj dlouhý?..

Doslov.

Mráz sletl křídlem chvátavým
v hor třesoucí se les,
jdu vřesem — sním — tu k nohám mým
pták mrtvý s větve kles'.

Kde zrodil se, tam vyzpíval
zář citů, snův i dum.
Žal v hruď ho ťal, čas písně vzal
a hnízdo vichrů šum.

Tak rovněž umříti bych chtěl,
až zbudu zpěvných zdob,
a kde jsem pěl a hnízdo měl,
přál bych si mít i hrob.

OBSAH CYKLU III. A IV.

III.

	Str.
Lesu	137
Sedmihlásek	140
Čermáček	133
Mlynářík	147
Tužebník	156
Sýkora parukařka	159
Raněnému ptáku	161
Králiček	164
Skalník	169
Čížek	170
Labuť	174
Špaček	176
Orel	180
Nocleh	183
Odlet	187

IV.

Věrní pěvci	194
Chocholouš	194
Vrabec	196
Stehlík	203

Str.
Skorec 208
Zlatohlávek ohnivý 210
Křivka 212
Hýl 215
Jalovčák 219
Čočetka 222
Lednáček 225
Strmad 230
Strnadka 233
Sibiřanka 238
V mrazu 242
Doslov 245

Omyly tisku.

Strana 72., sloka 1., verš 3. místo nevráti, stůj *nenavrátí*.

„ 79., sloka 4., verš 3. místo istek, stůj *lístek*.

„ 92., sloka 2., verš 3. vypadlo na začátku *a*.

„ 175., sloka 2. verš 4. místo třeštitelův stůj *třeštilův*.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

G
038
48
900
v.2

Heyduk, Adolf
Spisy